

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת חיי שרה תשפ"ד

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

חיים נימוס ודרך ארץ ולהפוך את טבעם שינהגו כבני אדם, ורבי יונתן טען לעומתם שדבר זה אינו אפשרי, וכי א"א להפוך את טבעי בעלי החיים. רצו אותם חכמים להוכיח את צדקתם, וקיבלו על עצמם ללמד חתול נימוס ודרך ארץ תוך פרק זמן מסוים. כאשר הגיע היום המיועד להציג את הצלחתם באילוף החתול, התקבץ קהל רב לראות במו עיניו את ה"חתול המלומד", ואכן בשעה היעודה נכנס החתול והחל לשמש בתפקיד של 'מלצר' סידר כמה שולחנות והציע עליהם מפות, אח"כ הלך להביא מגש עם יין וכוסות. כאשר חזר עם היין והכוסות השתוממו כל הנאספים מהמחזה הנדיר, וכמעט אמרו שאכן צדקו אותם חכמים. באותו רגע הוציא רבי יונתן קופסא קטנה מכיסו, ופתחה, ועכבר קטן זינק מתוכה. כיון שראה החתול את העכבר השליך מידיו את המגש, היין נשפך והכוסות נשברו ורץ אחר העכבר להשיגו. מיד הודו כולם לרבי יונתן אייבשיץ ונוכחו לדעת שגם אם אמנם אפשר ללמד בע"ח דברים מסוימים, אולם את טבעם לא ניתן לשנות.

כך גם עם עפרון. כל זמן שלא ראה כסף לנגד עיניו, התנהג כאיש נבון ונדיב (לא פחות מבע"ח מאולף) אבל לאחר דבריו הראשונים (פסוק יא) שבהם הציע לאברהם את השדה ואת המערה חינם אין כסף חוזר אברהם (פסוק יג) ואומר לו "נתתי כסף השדה קח ממני" כלומר אברהם מחזיק את הכסף בידו ואומר לו "קח הממון", כיון ששומע עפרון את הצלצול של הכסף - ורואה את המטבעות הנוצצות בידי אברהם - מיד הוא נהפך לאיש אחר. הוא משליך מעליו את כל גינוני ההתנהגות היפה שנקט בהם ורדף אחר הכסף כמו שהחתול רודף אחרי עכבר...

(דרכי מוסר)

נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי שמה... (כג, יג) ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא (כג, ט"ו),

רש"י כתב "נתתי - מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר". לכאורה לא מובן מה רצה רש"י בזה.

אפשר לומר בדרך צחות, שעפרון אמר לאברהם שהאות האמצעית של "עפרון" הוא ר'. והאות האמצעית של "אברהם" הוא גם כן ר', ס"ה ארבע מאות. אם כן ארבע מאות שקל "ביני" שנמצא אצלי באמצע בין אותיות שמי - מאתיים, ובינך" שנמצא בין אותיות שמך - מאתיים, מה הוא... נכנגד זה אמר אברהם "הלואי נתתי כבר", שאם היה זה בעבר, כשעדיין היה שמי "אברם" לא הייתה אות אמצעית בשמי, והיית מבקש רק מאתיים...

(תורת משה נתן)

וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרן ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (כג, טז)

מעשה ברבי אפרים זלמן מרגלית מברודי אצל אחד מגדולי המלכות להשתדל בדבר המתקת דין גזירה רעה שנגזרה על היהודים שלא כדון, עם ששר זה ידוע ומפורסם היה כ"לקחון" שידו פשוטה לקבל מתנת יד, קשה היה לו לרבי אפרים זלמן שהיה נקי כפים ובר לבב, להציע לשר שוחד ממון, בא אליו בעקיפין והקיף בדברים סחור סחור, ואותו שר שחומד ממון היה, גם הוא התבייש לתבוע ממנו בפה. פתח השר ואמר: רבי אותה בקשה שאתה מבקשני עליה אמלאנה ברצון רב, אלא שגם אני בקשה גדולה לי אליך. סוחר גדול פלוני בעירנו, חוב גדול של ממון יש לו עלי, יואיל נא מר לסור אליו. מיד הבין רבי אפרים זלמן את הרמז הדק והכל על מקומו בא בשלום.

לאחר מעשה יצא רבי אפרים זלמן ודרש:

מה דכתיב ארבע מאות שקל עובר לסוחר? עפרון זה, נשיא בני חת, שמתחילה אמר לו לאברהם "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא" התבייש לקחת את השקלים במישרין מיידו של אברהם, לפיכך עמד והפנהו אל סוחר פלוני ופלוני ואברהם אף הוא הבין את הרמז והעביר לסוחר...

(על התורה)

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען (כג, ב) כתב רש"י: בקרית ארבע - על שם ארבע ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. ד"א על שם ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו (ב"ר) אדם וחווה. אברהם ושרה. יצחק ורבקה. יעקב ולאה".

יש להבין, תינח לפי הפירוש השני שנקרא 'קרית ארבע' על שם ארבעת הזוגות שנקברו שם, מובן למה מציינת זאת התורה כאן, שהרי שרה גם היא חלק מארבעת הזוגות. אבל לפי הפירוש הראשון שנקרא 'קרית ארבע' על שם ארבע הענקים, לא מובן מה שייך עניין זה לכאן? התורה יכלה לומר שבא לחברון בלי לציין שזה נקרא קרית ארבע, ואף לא מובן למה הביא רש"י את הפירוש הראשון.

ואפשר לבאר עפ"י מה שכתב בספר "שפתי כהן" (מגורי האר"י ז"ל), שם הביא תמיחה: ואם תאמר מי הולכה לשרה לחברון? הרי אברהם יצא אל העקידה מבאר שבע וכן חזר מהעקידה אל באר שבע, ואיך הגיעה שרה למות בחברון?

ומתוך: שמעתי, שכשבא השטן ואמר לשרה היכן יצחק, אמרה לו, הלך עם אביו ללמדו מעשה הקרבן, שהרי ראתה שאברהם לקח איתו את האש ואת המאכלת וכו', אמר לה השטן: יצחק הוא הקרבן. לא האמינה לו, והלכה אצל אחימן ששי ותלמי, ואמרה להם: אתם ארוכים וגבוהים, ורואים למרחוק, הביטו וראו אם רואים אתם זקן אחד הולך עם ג' נערים, הביטו ואמרו לה שרואים הם זקן אחד שעוקד בחור על גבי המזבח והסכין בידו. כיון ששמעה כך, מיד מתה.

בזה מובן, שלהלן הרי כותב רש"י "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחו נשמתה ממנה ומתה", לכן הקדים שארבעת הענקים התגוררו שם. (ציוני תורה)

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען (כג, ב)

כתב רש"י "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחו נשמתה ממנה ומתה".

שואל הגר"ח קנייבסקי בספרו "טעמא דקרא", יש לעיין איך מתה שרה מחמת העקידה, והרי קי"ל "שלוחי מצוה אינן נזוקין"? וכן מקשה מהגמרא שבת שאמר התנא "יהי חלקי עם מתי בדרך מצוה", איך ימות בדרך מצוה והרי שלוחי מצוה אינם נזוקין?

ומתוך, שמה שאמרו "שלוחי מצוה אינם נזוקין" הכוונה שמחמת המצוה לא יאונה לו כל רע. אבל אם כבר נגזר עליו מכבר שביום פלוני ימלאו שנותיו בעולם הזה, אזי אדרבה, זכות הוא לו לזכות למות כשעסוק בדבר מצוה. וזה נחשב לו שמת על קידוש ד'. וזה מה שאמר אותו תנא "יהי חלקי עם מתי בדרך מצוה" שרצה שהקב"ה יסובב שביום שיגיע זמנו להיפטר שיהא בדרך מצוה ויזכה למות מתוך התעסקות בדבר מצוה.

ואף גם כאן, זמנה של שרה נקצב לחיות מאה עשרים ושבע שנים. והיא זכתה שמתה מחמת הבשורה על דבר המצוה.

(טעמא דקרא)

השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה (כג, יא)

המפרשים תמהים על השינוי הפתאומי שחל בדברי עפרון, שמתחילה אמר לאברהם: "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" - כרוצה לרמוז כאילו לא עלה על דעתו כלל לבקש כסף עבור המערה, ואדרבא, בנדיבות לב מציע הוא את כל השדה בנוסף למערה, ומיד אח"כ חוזר עפרון ואומר "ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא" כרומז שמצפה שישולם לו מחיר גבוה זה. ואכן אח"כ כתוב "וישקול אברהם לעפרון וגו'", ועפרון מקבל ברצון את הכסף, ולא זו בלבד אלא שקיבל כסף עובר לסוחר, שהוא (ע"פ הגמ' בב"מ) בערך גדול בהרבה מכסף רגיל.

לביאור הענין, מביא הסבא מקלם זצ"ל את הסיפור הידוע אודות הויכוח שהיה לרבי יונתן אייבשיץ עם חכמי אוה"ע, הם סברו שאפשר ללמד בעלי

והמשיך הדברי חיים לרבי יצחק: והנה האיש הזה שהחיה אותי אז, כבר נמצא בעולם האמת, ונשמתו באה אלי וביקשה ממנו תיקון בעד הטובה שעשה לי שהחיה את נפשי, ופנה הדברי חיים לר' יצחק: 'נו, וכי איני צריך לגמול לו טובה? הרי הוא הציל אותי מוות לחיים'. והיות שלא ידעתי רק שמו ולא שם אביו, והוא ג"כ לא ידע, התפללתי להשי"ת שאחד מנכדי האיש יזדמן לפני כדי שאשאלנו את שם זקיני. אחר זה פנה הדברי חיים להאיש שעמד לפניו ואמר כלפיהם: איש זה מודאג שלקחו ממנו הרשיון למכירת הסחורה, ובאמת אין זה כלום כי הענין קרה לו רק כדי שיבוא אלי ועכשיו שכבר שאלתי אותו שמות המשפחה (הוא היה מצאצאי הנפטר ההוא) הרי הוא יכול כבר לחזור לביתו לחיים ולשלום כי כבר החזירו לו הרשות, וכך הוה.

(באר הגן)

גר ותושב אנכי עמכם (כג, ד)

אומר המדרש {שמות רבה, פרשה ו, אות ד} - בשעה שבא משה רבינו לפני הקב"ה ואמר לו {שמות ה, כג} ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הודעתי להם כי שמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחר מדותי, אמרתי לאברהם {בראשית יג, יז}: קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה וגו', בקש לקבר שרה ולא מצא עד שקנה בדמים ולא הרהר אחר מדותי.

בא הספר זרע ברוך, ושואל שאלה עצומה:

אמר אברהם אבינו לבני חת - {כג, ד} **גר ותושב אנכי עמכם וגו'.**

אומר רש"י - גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבותי עמכם. ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואתלנה מן הדין שאמר לי הקדוש ברוך הוא {לעיל יב ז} לזרעך אתן את הארץ הזאת.

לכאורה לא מובן - ולמה לא? כי הרי אמר הקב"ה במפורש לאברהם אבינו, שהארץ הזאת תהיה שלו!

נכון. אבל מתי היא תהיה שלו?! מתי שבנו יבואו אל הארץ, כמ"ש {בראשית טו, טז} **וזור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה - פירוש, עד שלא יסלק הקב"ה את שבעת האומות מהארץ, הארץ עדיין לא תהיה שייכת לו ולצאצאיו.** והראיה שאברהם אבינו הבין את הדברים: בשעה שרבו רועי לוט עם רועי אברהם, נאמר {יג, ז} **ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפרזי אז ישב בארץ;**

אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה מא, אות ה} - ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט {בראשית יג, ז}, רבי ברכיה בשם רבי יהודה בן רבי סימון אמר בהמתו של אברהם אבינו היתה יוצאה זמומה, ובהמתו של לוט לא היתה יוצאה זמומה. היו אומרים להם רועי אברהם התר הגזל, היו אומרים להם רועי לוט כך אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם {בראשית יב, ז}: לזרעך אתן את הארץ הזאת, ואברהם פרדה עקרה ואינו מוליד, למחר הוא מת ולוט בן אחיו יורשו ואין אכלין מדידהוון אינון אכלין. אמר להם הקדוש ברוך הוא כך אמרתי לו {בראשית טו, יח}: לזרעך נתתי, אימתי לכשיעקרו שבעה עממים מתוכה, {בראשית יג, ז}: והכנעני והפרזי אז ישב בארץ, עד עכשו מתבקש להם זכות בארץ.

זאת אומרת, שאם הכנעני והפרזי עדיין יושב בארץ - אז הארץ עדיין לא שייכת לאברהם!

שואל הזרע ברוך, אם ככה, אז איזה מין ניסיון זה - הניסיון הוא כאשר המקום ניתן לו ובכל זאת הוא צריך לשלם עליו כסף. אבל המקום טרם ניתן לו!?

השאלה הזאת מובאת גם בשפתי חכמים בפרשה, שמוצא הבדל בין קבורת שרה לבין מה שקרה עם רועי אברהם; אומר השפתי חכמים, בשעה שנכנסו רועי לוט לרעות בשדות זרים עדיין לא היו לאברהם ילדים. ונאמר בתורה: {כא, ז} **לזרעך אתן את הארץ הזאת - משמע, שעדיין הארץ לא נמסרה לו בירושה באותו הזמן. אבל כאשר הוא בא לרכוש את מערת המכפלה, היה לו כבר את יצחק, ואם ככה משמע שהוא כבר התחיל לרשת את הארץ!**

בא הזרע ברוך ואומר, שאת זה באה התורה להדגיש לאברהם אבינו, כאן בפרשה - {כג, ב} ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען - דע לך! הארץ הזאת עדיין שייכת לכנענים, וממילא עדיין לא ירשת אותה! אם ככה, מה הניסיון שהיה כאן לאברהם אבינו? ועוד יש לשאול על דברי אברהם לבני חת כדפירש"י - "אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואתלנה מן הדין" - איזה דין בדיק, הארץ עדיין לא שלך!?

אומר הזרע ברוך רעיון גאוני:

בפרשת לך לך, מבטיח הקב"ה לאברהם אבינו - {יב, ז} "לזרעך אתן את הארץ הזאת", בפרק י"ג נאמר {טו} "כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם". כברית בין הבתרים, מבטיח לו הקב"ה פעם

יש להבין איזה שייכות יש לזה - שמשום צר עינו נחסר לו האות ו' משמו דייקא? בספה"ק "דברי שמחה" להרה"ק מציעשנוב זי"ע {בן הרה"ק משינאווא זי"ע} מפרש, דהנה ידוע כי באמת כל קנייני העולם הם כולם הבל אין בהם מועיל, רק אם מהניגם מהממון לצדיק שעובד את השי"ת יש לו עי"ז התקשרות עם הצדיק ונשפע חיות בממונו, אבל זולת זה לעפר בעלמא יחשב בלי שום חיות, והנה ידוע מהמקובלים דאות ו' הוא קו החיים.

ובזה מבאר כוונת המדרש, דכל זמן שהיה רוצה עפרון ליתן לאאע"ה בחנם השדה והיה לו שייכות עם הצדיק היה בו חיות, אמנם אחר שרע עין זה נבהל להון - ולקח מאאע"ה ארבע מאות שקל כסף, הכניס עין רע בממונו של צדיק שלקח הוא ממנו ונפסק ההתקשרות עמו, וזהו חסר יבואנו שחסרתו תורה ו' כי כבר נחסר מאתו קו החיים ונשאר 'עפרן' - כלומר עפ"ר ועפריות בעלמא בלי חיות.

ובענין זה סיפר כ"ק האדמו"ר מטאהש זצ"ל {בספר 'עבודת עבודה', שיחוק"ק ח"א מוצ"ש ויקהל} עובדא ששמע מזקיני הרה"ק רבי אלימלך מטאהש זי"ע, שפעם אחת בא איש אחד אל הרה"ק מצאנו זי"ע והתאונן לפניו שהוא שרוי בצרה גדולה, כי הממשלה לקחה ממנו את הרשות למכירת סחורה, ואבד פרנסתו. הדברי חיים לא ענה לו כלל על דבר מבוקשו, רק שאלו שם אביו ושם זקיני ועוד שמות של אנשי המשפחה ושלחו לשלום. האיש יצא מן החדר בפחי נפש, כי הדברי חיים לא ברכו בשום ברכה ולא ענה לו על מבוקשו.

והנה בביהמ"ד של הדברי חיים היו יושבים בקביעות חסידים ואנשי מעשה אשר היו מברכים את כל היוצא מחדר הרבי שברכת הצדיק תתקיים עליו, כמו שרגילים לברך 'איר זאלט האבן געפועל'ט אלעס גוט'ס והיו מבקשים מכל אחד לנדב סכום כסף לטובת יושבי ביהמ"ד, וכשיצא האיש הזה ברכו גם אותו בכל טוב כדרכם, ובקשו ממנו מעות, אך הוא אמר להם שאינו יכול לתת, כי יש לו צער ועגמ"י על שלא פעל כלום אצל הרבי, שהוא לא ברכו בשום ברכה אלא אמר לו שילך, הם ניסו להרגיעו שאם הרבי אמר לו לילך בוודאי פעל כל טוב, אולם לא הצליחו להרגיעו וישב בביהמ"ד ובכה על צערו.

באותו עת הגיע אחד מחשובי תלמידי הדברי חיים ושמו הרב ר' יצחק רושבע ז"ל {הוא היה אדם גדול ובכל פעם כשבא לפני הד"ח כיבדו הד"ח לישב} וכשראה את האיש בוכה שאלו לסיבת הדבר, סיפר לו מה שהיה לו עם הרה"ק מצאנו כנ"ל, ואף הוא דיבר על לבו שאם הרבי אמר לו לילך בוודאי פעל כל טוב, אבל גם מדבריו לא מצא האיש מרגוע לנפשו, וביקש מר' יצחק כי בהכנסו לקו"פ, ישתדל עבורו שיקבל רשות ליכנס שנית על דבר מבוקשו.

כשנכנס הר"ר יצחק כיבדו הד"ח מאוד והושיבו על כסא כבכל פעם, ואז ביקש ר' יצחק את הדברי חיים עבור האיש הנ"ל, דרוצה ליכנס עוד פעם ונענה לו הדברי חיים, וכאשר נכנס האיש, פנה הדברי חיים אלא הרב ר' יצחק ואמר לו: אספר לכם מעשה, וגם האיש הזה יכול לשמוע את המעשה:

כשהייתי צעיר לימים, נסעתי פעם אל החוזה הקי' מלובלין עם חבורה של יותר מעשרה חברים ואני הייתי הצעיר שבכולם, ביום הראשון בשבוע הגענו להאכסניה הקבועה ששם נותנים לנו אוכל והחלטנו בינינו שהיות שאנו מסודרים כבר בכל פעם באכסניה קבועה על כן לא נבקש מבעל המלון להכין עבורנו לאכול אלא אם יתן לנו בלי בקשה נאכל ואם לאו לא נאכל, כך המשכנו בדרכינו, והנה בכל אכסניה שעמדנו קבלו אותנו בסבר פנים יפות, אבל לא נתנו לנו לאכול, ואני ביום השני כבר הרגשתי רעבון גדול בהיותי בצום זה יום וחצי ולא ידעתי מה יהיה בכל הדרך עד שנגיע ללובלין, אבל התחזקתי והמשכתי לנסוע עם החבורה, אך ביום שני בערב כבר אפסו כוחותי והצרכתי ללכת לאט לאט עד שנשארתי מאחורי כל החבורה והוצרכו להמתין עלי תמיד וכך עבר עלי גם יום השלישי.

ביום השלישי בערב בקשתי מחבירי היות שאני הצעיר והחלש מכולם, אולי אפשר להתיר לי לבקש אוכל, אבל הם אמרו שתנאי זה הותנה בינינו ואי אפשר לשנותו, ביום רביעי בבוקר ראיתי אדם אחד הולך לקראתנו, וכשראה אותנו מרחוק, רץ בזריזות לתוך ביתו ולקח משם יין שרף ומזונות עם סערוועטיל ורץ בחזרה וניגש אלי ואמר שהוא רואה עלי שהנני חלש מאוד, וממש החיה אותי בזה כי אכלתי כפי התנאי ואח"כ נתן לכולם לאכול, אח"כ עוד הולך אתנו ללובלין בתנאי שבכל פעם שניסע ללובלין נתאכסן בביתו בדרך וכך עשינו.

נוספת את ארץ ישראל - (טו, ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה. פתאום שואל אברהם אבינו את הקב"ה שאלה - (שם, ח) {במה אדע כי אירשנה?}

נשאלת השאלה - מה פתאום הוא התעורר דוקא עכשיו, והרי פעמיים אמר לו הקב"ה בפרשת לך לך שהוא ייתן לו את הארץ? אומר הזוער ברוך פשוט מאד, עד לבטית בין הבתרים לא אמר לו הקב"ה שהוא נותן לו את הארץ 'לרשתה'; עד ברית בין הבתרים אמר לו הקב"ה "לזרעך אתן את הארץ הזאת". אבל בברית בין הבתרים נאמר "את הארץ הזאת לרשתה" - פירוש הדבר, מיידיו, ולכן שאל אותו מיד "במה אדע כי אירשנה? - כבר פעמיים אמרת לי שתיתן לי את הארץ הזאת, אבל אמרת לי שזה לא יהיה מיד שהרי הכנעני והפריזי עוד בארץ - אז מה פתאום אתה מבטיח לי עכשיו לירש אותה במיידיו?"

אמר לו הקב"ה: "אתה צודק. לא מדובר כאן בארץ ישראל שאותה תירש לאחר שיסתלקו ממנה שבעה עממים. דבר א' אני מבטיח לך - (טו, טו) ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה - מקום קבורה בארץ ישראל מובטח לך כעת!"

כדברים האלה נאמר גם אצל יעקב אבינו; נאמר ליעקב (כח, יג) הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך;
אומר המדרש "ילקוט שמעוני, ויצא, רמז ק"כ" - רבי הונא בשם רבי אלעזר: **ובלבד שתקבר עליה.**

פירוש הדבר, כשהבטיח לו הקב"ה את ארץ ישראל, הוא הבטיח לו מקום קבורה; אמר אברהם אבינו: "גר ותושב אנכי עמכם - אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואתלנה מן הדין" - ולמה בכוח?! כי מקום הקבורה ייתן לו מן הדין!

שאלנו, איזה מין ניסיון היה לו בקבורת שרה? עפ"י הדברים שאמרנו, מובן שזה אכן היה ניסיון - שהובטח לו מקום קבורה, ולמרות זאת הוא היה צריך לשלם עליו ממון רב.

אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו (כד, ב)
מנהגו של עולם, כשאדם עומד להלוות ממון לחבירו הריהו חוקר ודורש אחרי יושרו של הלווה ורק אחרי שאין לו עליו כל ספק אז מלווה את ממנו, לעומת זה בענייני יהדות כאשר בא האדם לקנות בשר כשר או תפילין או כל תשמיש של קדושה אינו מקפיד לדרוש ולחקור במיוחד, והוא נוטה לתת אימון בכל אחד. ולא כך נהג אברהם אבינו, אלא להיפך. בענייני ממון נתן אימון מלא בעבדו אליעזר "המושל בכל אשר לו", ואילו כשהגיעו הדברים לענין יהדות לקחת אשה מתאימה ליצחק אז לא סמך על אימונו והבטחתו של אליעזר אלא דרש ממנו שבועה חמורה: "שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי"

מסופר על רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שפעם הגיע לאיזה עיירה נידחת והתאכסן באכסניא לא מוכרת לו, כשהגיע רבי ישראל אל האכסניא פנה אליו בעל המקום ואמר לו כבודו נראה יהודי נכבד, וודאי יודע גם לשחוט, והנה יש לי כאן בהמה והשוחט לא נמצא, אולי יואיל מר בטובו לשחוט לי את הבהמה. אמר לו רבי ישראל שאינו יודע לשחוט. לאחמ"כ פנה הגרי"ס אל אותו אכסניא ובקש ממנו הלוואה כספית גדולה. התנצל אותו אכסניא ואמר שאינו מכיר את הגרי"ס אם בן אדם נאמן הוא או לא, "אם כן" אמר לו הגרי"ס, "איך רצית לסמוך על שחיטתי, וכי מכירני אתה!..."

מסופר על רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שפעם הגיע לאיזה עיירה נידחת והתאכסן באכסניא לא מוכרת לו, כשהגיע רבי ישראל אל האכסניא פנה אליו בעל המקום ואמר לו כבודו נראה יהודי נכבד, וודאי יודע גם לשחוט, והנה יש לי כאן בהמה והשוחט לא נמצא, אולי יואיל מר בטובו לשחוט לי את הבהמה. אמר לו רבי ישראל שאינו יודע לשחוט. לאחמ"כ פנה הגרי"ס אל אותו אכסניא ובקש ממנו הלוואה כספית גדולה. התנצל אותו אכסניא ואמר שאינו מכיר את הגרי"ס אם בן אדם נאמן הוא או לא, "אם כן" אמר לו הגרי"ס, "איך רצית לסמוך על שחיטתי, וכי מכירני אתה!..."

ויישם לפניו לאכול ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר ויאמר עבד אברהם אנכי וגו' (כד, לג)

והנה דבר תימה הוא וכי עד עכשיו לא ידעו שהוא עבד אברהם, עד שהוצרך לומר להם על שולחנו שהוא עבד אברהם? ובצחות הפשוטה יש לפרש, על פי מה דאיתא 'יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מגופן של תורה וכו'. והנה כשהושם לפניו לאכול, אמר אליעזר לא אוכל כי אם דברתי דברי וצרכי על מה שבאתי. והשיבו לבן מה לך לדבר דברי חול על השלחן, תאמר 'דברי תורה!' כי כל שלחן שאין אומרים עליו דברי תורה וכו' כמאמר חכמינו ז"ל. ועל זה השיבו אליעזר שפיר 'עבד אברהם אנכי', ויפה שיחתן של עבדי אבות יותר מגופן של תורה....

וישביעני אדוני וגו' ולקחת אשה לבני (כד, לו)
הנה אברהם אמר לו ולקחת אשה לבני ליצחק, והעבד אמר להם רק לבני ולא סיים 'ליצחק' כאשר נאמר לו. רק הענין דהדגיש לו אברהם 'לבני ליצחק' הכוונה, שיבחר אשה שתהיה הגונה 'לבני' דהיינו שתהיה כלתו של אברהם, ועוד יש לו להקפיד שתהיה הגונה להיות אשה ליצחק לפי מעלתו.

והנה נסביר דרך משל, מנהג קצת מהגבירים שמי שיש לו בת ומשדך אותה עם בן של רב וגאון מפזר לחתן עבור יחוסו עשרת אלפים ר"כ, ובא

אליו שדכן אחד וא"ל הן אתה רוצה ליתן עבור זה שיש לחתן אב גאון עשרת אלפים ר"כ, אציע לך אם כן עסקה הוגנת יותר, אני אתן לך בחור מהולל אשר הוא בעצמו יהיה גאון גדול, וקח אותו לחתן. אבל הגביר לא הסכים בשום אופן, ואמר לו אין בדעתי לעשות בתי שתהיה 'רבנית'... עבור אב גאון יפזר הרבה, אבל את הגאון בעצמו לא יתרצה ליקח לחתן, כי אינו רוצה שבתו תהיה מ'יושבות אוהל' רק שתהיה אשת גביר סוחר, ותהנה מעוה"ז במרכבה וכדומה.

וכן היה אז, כשבא אליעזר וראה את בני הבית והכיר את לבן ומדרגתו, נתיירא כי אם יהלל את יצחק שהוא צדיק גדול, אפשר שיבקלקל עי"ז כל השידוך, ע"כ הסתיר ולא דיבר כלל מיצחק, רק דיבר ממעלות אברהם, ובוה ודאי יסכימו כי גם להם מרוצה שיהיה לחתן אב צדיק, לכן אמר רק "לבני", שכל העניין זה הייחוס של יצחק.

מעשה בעניין זה, סיפר הרב שלמה לוינשטיין: הרבנית קנייבסקי ע"ה סיפרה שכשהיא ובעלה היו צעירים, לא היה גז אלא פתיליה. פעם במוצאי שבת היא לא הרגישה טוב והלכה לישון. בשלוש לפנות בוקר רבי חיים קם ללמוד והיא בקשה ממנו שביא לה כוס מים חמים כי הרגישה מאוד לא טוב. והוסיפה הרבנית ואמרה כי אין צורך לחמם את המים על הפתיליה כי עדיין לא הורידה את דוד המים שעמד עליה משבת.

אמר הרב: "אין בעיה, אכין לך כוס מים".

בנתיים היא נרדמה, ולאחר זמן מה התעוררה כששמעה קול נפץ עז מהמטבח...

רצה לבדוק מה קרה. היא נכנסת למטבח ורואה את הפתיליה ואת הדוד על הרצפה, ושטפון של מים בכל רחבי המטבח.

התברר, שרבי חיים הלך למטבח להכין לה כוס מים, אבל הוא ראה שהמים יוצאים לאט מהדוד, ועשה חשבון שחבל על הזמן. לקח קומקום, תלה אותו על הברז של הדוד, פתח את הברז והלך ללמוד עד שיתמלא... כמובן שכשהתיישב ללמוד שכח מכל העולם, ובנתיים הקומקום המלא והתמלא ומשך את הדוד למטה, אל הרצפה... זו היתה הפעם הראשונה והאחרונה שהרבנית בקשה ממנו לעשות משהו בבית...

וזה מה שאמר אברהם לאליעזר, תביא אשה לבני, ליצחק, אשה שתתאים לו, שתסכים לקחת את עול הבית בשלמותו. (הר"ש לוינשטיין)

אלי לא תלך האשה אחרי (כד, לט)
"אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזור למצוא עילה וכו' להשיא בתו" רש"י. שואלים המפרשים, מפני מה לא נדרש הדבר מה'אולי' הראשון, "אולי לא תאבה האשה ללכת אחריי" (כד ח) מפני מה תיבת אולי שם אינה כתובה חסר, הרי שם כשדיבר עם אברהם יאות יותר לרמז זה מאשר כשדיבר עם בתואל ולבן?

ענה על כך הרה"ק רבי יצחק מוורקי: בתחילה בשעה שאמר אליעזר דברים אלה לאברהם, לא העז להעלות על דעתו שיצחק ישתדך עם בתו, אבל לאחר מכן, כשישב עם בתואל ועם לבן עלתה מחשבה זו ואמר בלבו, לעומת שני אלה חשיבותי וודאי גדולה יותר, ואף נאה ויאה יותר שאני ולא בתואל אהיה מחותנו של אברהם.

והגר"ח מבריסק תירץ, שהנה, משתיאר אליעזר לפני בתואל ולבן את שבחי ביתו של אברהם ויצחק, למה הוסיף לספר ששאל את אברהם "לא תאבה וגו'". על כרחך שבת היתה לו לאליעזר, ובכוונה סיפר להם זאת כדי שיתחרטו ויאמרו אם אליעזר שאל את אברהם שאלה כזו מן הסתם יש פגם בשידוך... לכן דרשו חז"ל כן דוקא מפסוק זה שהרי מכאן מוכח שכך היתה מחשבת אליעזר.

אלי תבא
אליעזר עבד אברהם, מאוד רצה שאברהם אבינו יקח את בתו, ותזכה בתו להיות אשתו של יצחק אבינו. הוא ידע שהוא דולה ומשקה מתורת רבו, הוא ידע שהמעלה הרוחנית שלו, היא לא מעלה פשוטה וחז"ל אומרים, שאליעזר שלט ביצרו, כפי שאברהם אבינו שלט ביצרו.

עם כל זה, למרות המעלה העצומה של אליעזר, אומר לו אברהם אבינו - בשום פנים ואופן אני לא מוכן לקחת את הבת שלך. אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מדבק בברוך.

שולח אותו אברהם אבינו אל ארץ מולדתו, אל משפחתו, מתוך ידיעה ברורה שבבית שהוא גדל, כולם עובדי עבודה זרה. הוא יודע את זה בבירור, שבשעה שאליעזר מגיע לבית לבן, אומר לו לבן (כד, לא) ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים אומר רש"י - פניתי הבית. מעבודה זרה.

וחז"ל עוד מתייחסים לזה בזלזול - "תראה איך לבן מתייחס לאלוהים שלו"... ברגע שיש אורחים, אז הוא יכל לעשות כמה לירות עליהם... אז

הוא זורק את האלוהים שלו החוצה מהבית... קח צא לחופשה, תחזור עוד שבועיים... שואלים כולם... הראשון ששאל את זה, הוא הר"ן בדרשותיו, בדרוש החמישי... אחריו עומד על זה גם הכלי יקר, וזה גם מופיע בספר שם משמואל, של האדמו"ר מסוכטשוב, כולם עומדים על אותה שאלה, על אותו רעיון.

אברהם אבינו שולח את אליעזר לביתם של בתואל ולבן, מתוך ידיעה שהם עובדי עבודה זרה... שואל הר"ן - הוא לא מוכן לקחת מבנות הכנעני, כי המידות שלהם מושחתות... אז הוא מוכן לקחת עובדות עבודה זרה!! האם עבודת עבודה זרה, זה פחות מסוכן ממידות מושחתות!!?

זה לא טוב וגם זה לא טוב... אז לפחות יש לו בית אחד, שהוא יודע שהבית הזה, הוא בית טוב - ביתו של אליעזר.

הוא לא רוצה את הבת שלו, בשום פנים ואופן, כי הוא ארוך - אתה כנעני, וכנענים הם ארוכים".

עדיף לקחת בת, מבית של עבודה זרה, ולא לקחת בת, שהמידות שלה מושחתות???

זו שאלתם של רבותינו, והשאלה שהם עונים היא - כן. מידות, עוברות בתורשה לילדים. השקפות, לא עוברות בתורשה. אם אדם יש לו מידה מושחתת, או להבדיל, מידה טובה, המידה הטובה או הרעה, עוברת בירושה לדורות הבאים. אדם שיש לו השקפות, את זה אפשר לשנות. יכול להיות אבא עובד עבודה זרה, ובן שמפיץ את דבר ה', הראיה - אברהם אבינו.

עפ"י זה, אנחנו יכולים להבין, מה אומר אברהם אבינו - ה' אלקי השמים... כאן הוא לא אומר ואלקי הארץ... שואל רש"י - למה הוא לא אומר ואלקי הארץ? אומר אברהם אבינו - כשאני יצאתי מהבית של אבא שלי, אף אחד לא ידע מהקב"ה, אני הוא זה, שהפצתי את שמו.. אתה שואל אותי, למה אני שולח אותך לבית של בתואל ולבן? התשובה היא פשוטה - כי דעות אפשר לשנות. מידות לא ניתנות לשינוי. ברגע שהמידות הם מושחתות, זה עובר הלאה.

ויהיו ת"י שְׁרָה מֵאָה שְׁנָה וְיִצְחָק שְׁנָה וְשָׁבַע שְׁנָה שְׁנֵי שָׁנִים תַּיִי שְׁרָה: וְתִמְתְּ שְׁרָה בְּקָרְתָּי אַרְבַּע הוּא תָּכְרוֹן בְּאָרְץ כְּנָעַן וַיֵּבֵא אֶבְרָהָם לְסֹפֶד לְשְׁרָה וּלְבִתָּהּ. וְכִּי בִּבְעַל הַטּוֹרוֹת: וְלִבְכַתָּהּ. כ"ף קטנה שלא בכה אלא מעט לפי שזקנה היתה א"נ שהיתה כמו גורמת מיתתה שמסרה דין ועל כן נענשה היא תחלה והמאבד עצמו לדעת אין מספידין אותו

וכתב בספה"ק מעשה רוקח [וכ"כ בברכת שמואל על הש"ס] ששני הטעמים של בעל הטורים דחוקים מאד, כי מה שהיתה זקנה אינה סיבה שלא לבכות הרבה, שהרי בוכים על שהצדקת נסתלקה ומה חילוק בזה שהיתה זקנה, וכ"ש הטעם השני. עוד הקשה המעשה רוקח דבגמ' אמרו 'שלושה לבכי ושבע להספד' הרי שהבכי קודם להספד, וכן הוא בדרך הטבע שלאחר שנרגעים מהבכי מתחילים להספיד, ומדוע כתוב הפוך 'לספוד לשרה ולבכותה'?

עוד יש להבין בדברי רש"י שכתב בהמשך הפסוק 'לספוד לשרה ולבכותה'. נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה, שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחת נשמתה ממנה ומתה. וצ"ע מדוע לא כתבו רש"י בתחילת הפסוק כשכתוב 'ותמת שרה' שנסמכה מיתתה לעקדת יצחק וכו', מה ראה רש"י לכתוב טעם הסמיכות במעשה ההספד ולא במעשה המיתה עצמה? [ועיי' משכיל לדוד מה שביאר בזה]

עקדת יצחק היה ביום הכיפורים ובו קיבל יצחק נשמה דדכורא

וביאר המעשה רוקח ע"פ מש"כ הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות [מאמר אם כל חי ג, לב - ולכא' כבר כתוב כך בתוס' מס' ר"ה] דמעשה העקדה היה ביום הכיפורים, כמו שאנו אומרים בפיוט 'ובכן לך תעלה קדושה וכו' ושם נאמר שהיה העקדה ביום"כ. העקדה היתה לפני הצהריים ושחיתת האיל היה אחה"צ בשעת נעילה. וכ"כ בילקוט ראובני 'אברהם הוליד את יצחק' בגימ' בתשרי. והקשה הרמ"ע הרי נודע שיצחק נולד בפסח, כמ"ש רש"י 'ומצות אפה' שהיה בפסח, ואמר המלאך כעת חיה. ואפ"י מה שחלקו בגמ' בתשרי נולדו אבות או בניסן נולדו אבות, אך לכו"ע יצחק נולד בפסח, וא"כ מה ראו לפרש 'אברהם הוליד את יצחק' בגימ' בתשרי? [אכן יש במדרש 'תחת העץ' שהושיבם בסוכה, וכ"כ רבי אלעזר הקליר בפיוט יום ב' דסוכות שבו נולד יצחק, אך רוב מדרשי חז"ל וכן בגמ' אמרו שנולד בפסח]

אלא דא"י במגיד מישרים שאאע"ה הוליד את יצחק ב' פעמים, פעם אחת בסוף פ' וירא 'וה' פקד את שרה' וזה היה בחודש ניסן, אלא שאז נולד עם נשמה מסטרא דנוק', ולא יכל להוליד. הלידה השניה היתה במעשה העקדה שאז נולד לו נשמה דדכורא כמ"ש בזה"ק. והרמ"ע מפאנו מאריך לפרש ז' מהלכים בנשמת יצחק עיי"ש, וכ' דאילו של יצחק היה כגולם

משמת ימי בראשית, ונשמת יצחק דדכורא נכנסה בתוך האיל הזה, וכששחט אותו אאע"ה יצאה נשמת הדכורא וחזרה ליצחק. ולכן אמר אאע"ה 'כאילו אני שוחט את בני', לא היה 'כאילו' אלא את יצחק ממש, כי בו היתה נשמת דכורא. ובאותה שעה נולדה רבקה אצל בתואל. נמצא הפלא ופלא, כי הלידה הראשונה היתה באמת בפסח, אך הלידה השניה היתה בשעת העקדה, לכן אמרו 'אברהם הוליד את יצחק' בגימ' בתשרי, כשאומרים 'אלה תולדות יצחק', נשאלת השאלה איך יש לו בנים, הרי היה לו נשמה מסטרא דנוק', התשובה היא שאברהם הוליד את יצחק, היינו בתשרי במעמד העקדה, 'הוליד' את יצחק, שע"ז נגרם שיוכל יצחק להוליד כי בו קיבל נשמה דדכורא.

וכיון שהיתה העקדה ביום הכיפורים, נחשב כמה ימים לוקח ללכת מבאר שבע עד הר המוריה, ג' ימים, ולאחר העקדה כשחזר לביתו מהר המוריה עד באר שבע הרי גם היה ג' ימים, וכיון שהגיע ביום י"ג תשרי לביתו ושמע שמתה שרה אמנו, ואאע"ה קיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, אפ"י עירוב תבשילין, א"כ כשהגיע יום טוב סוכות הרי ביטל החג את שבעת ימי האבילות, וכן שמייני עצרת ביטל את השלושים, נמצא שהיה רק יום אחד לבכי ולהספד והוא ביום ערב סוכות, שהוא יום קצר מאד.

כיון שקבורת שרה היתה בערב סוכות, לא היה זמן לבכות עליה כי אם זמן מועט

ובזה מיישב המעשה רוקח מה שהקדים ההספד לבכיה, כי בדרך כלל שלושה ימים לבכי והשאר להספד, הרי שיש יותר זמן להספד מהבכי, אך במיתת שרה שהיה קצר מאד, לכן היה בכי והספד בחדא מחתא, לזה הקדים לספוד לשרה ולבכותה, כי הרגל ביטל כל דין הבכי.

ובזה יש טעם נוסף על אות כ' קטנה דלבכתה, כיון שנכנס יום טוב סוכות, לא היה זמן רב לבכות, ולכן בכה מעט על צדקת זאת. ולזה דחה רש"י את טעם סמיכת מיתת שרה למעשה העקדה, ולא כתבה תיכף במיתת שרה אלא לאחר 'לספוד לשרה ולבכותה', מכיון שהיה מעשה העקדה ביום הכיפורים, בו ביום 'בהר' ה' יראה, וא"כ נשאר ד' ימים עד החג, וחזר אאע"ה ג' ימים עד שהגיע לבאר שבע ונודע לו שנסתלקה שרה אמנו. וממילא נשאר רק זמן קצר לספוד ולבכותה. ולכן כתב כ' קטנה, כי בכה עליה זמן מועט. משום כך ראה רש"י לכתוב דווקא כאן טעם הסמיכות, שע"ז נבין סיבת הכ' קטנה כנ"ל.

ובמגלה עמוקות כתב שאאע"ה לקח את שרה מבאר שבע לקבור אותה בחברון ע"י קפיצת הדרך. וי"א שכשיצאו אל העקדה, הלכה שרה לכיוון חברון, כי הרגישה שסופה קרב, וא"כ צ"ל שלאחר העקדה לא הלך אאע"ה לצד באר שבע אלא לצד חברון, כי ידע ברוח קדשו שהיא כבר הולכת לשם, וכן כבר נודע לו לפני הרבה שנים שמקום הקבר הוא במערת המכפלה כמו שדרשו 'ואל הקבר רץ אברהם - ואל הקבר רץ אברהם' שאז נודע לו ע"י הבקר שמקום קבורתם במערת המכפלה, וא"כ צ"ל שגם לשם הגיע ממש בערב החג, והספידה במהירות.

תיכף אחר קבורת שרה נכנס אאע"ה לסוכה

נודע שהגר"א מוילנא שאל את תלמידיו היכן מרומז בתורה שאאע"ה קיים מצות סוכה, ולא ידעו תלמידיו מה להשיב, ונענה הגר"א ואמר דכתיב 'ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל', בכ"ל ר"ת ב'סוכות תשבו שבעת ימים, כ"ל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני'. ולאור דברי המעשה רוקח מתיישבים הפסוקים כמין חומר, כיון שמתה שרה הלך אאע"ה לבכותה בכ' קטנה זמן מועט כיון שהגיע ערב יום חג הסוכות, ותיכף לזה נסמך 'וה' ברח את אברהם בכ"ל' כי לאחר הקבורה נכנס תיכף לקיים מצות סוכה.

(הגרמ"י רייזמן)

ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל, (כד, א)

כתב רבי יוסף נחמיה מקראקא [חלק מדבריו כתב החת"ס בסוף פ"ק דב"ב] להבין מה שנסמך פסוק 'ואברהם זקן' למיתת שרה, שהרי בפשטות באותה שעה לא היה כ"כ המצב שלו בכי טוב, כי שרה אמנו היתה עקרת הבית, והוא טפל אליה בנביאות, והנה מתה אשתו שרה, ומסתובב בבית בחור מבוגר בן ארבעים, וכאן בא"י לא מוצאים לו שידוך, כי אאע"ה פסל את כל ההצעות, וא"כ איך נכנס כאן פסוק 'וה' ברח את אברהם בכל'. בשלמא בהמשך הפרשה לאחר שהכניסה יצחק לרבקה לאה אמו, שם מתאים 'וה' ברח את אברהם בכל', אך כאן לאחר קבורת אשתו, שנכבה הנר ונסתלק הענן וחסרה הברכה בעיטה, ואין אשה מתה אלא לבעלה, כ"ש אשת נעורים צדקת מופלגת כזאת, ומי יבשל עכשיו בשביל הכנסת האורחים, שרה איננה ועדיין רבקה איננה, מי ית מרק חם לאורחים, איך מתאים כאן לשון כזה 'וה' ברח את אברהם בכל'?

וביאר רבי יוסף נחמיה דאין הכי נמי זה מה שכתוב בזה הפסוק, בל נשכח שאאע"ה הוא זקנו של רבי חנינא בן דוסא ושל נחום איש גמזו, כל אלו הצדיקים שיודעים שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אפ"י כשרואים דבר שאינו כראוי לפי שעה, הם יודעים שזה הכי טוב. בחול המועד סוכות למחרת קבורת שרה, באו חברים לשאול 'מה נשמע רבי אברהם', הוא עונה בשמחה

ב'ה הכל בסדר, לא חסר לי כלום'. דווקא עתה שהיא מתה, והבחור מבוגר וישוב בבית, עתה נאמר בו 'וה' ברך את אברהם בכל'.

החת"ס כתב תשובה למורה"ם אש כשמתה אשתו, ולגבי ההלכה שמי שמתה אשתו הוא צריך להמתין ג' רגלים עד שיוכל לישא אשה אחרת, אך כיון שיש לך בית של רב, ואני יודע מהו בית של רב' ואי אפשר להנהיג בית של רבנות בלי רבנית, לכן אני מתיר לך לישא אשה אע"פ שלא עברו ג' רגלים. [ובתשובה זאת לא כינה אותו החת"ס בשם 'תלמידי'. והשיב לו שהחת"ס הוא 'זקן ששכח תלמידי' ששכח לכתוב עליו 'תלמידי'. וכמו שהתירו בגמ' למי שיש לו בנים קטנים לישא תיכף אשה אחרת, כך מי שהוא מנהיג או רב, צריך תיכף לישא אשה אחרת.

כך אאע"ה הרי בוודאי היה לו בית של רבנות, ביתו היה מלא באנשים יומם ולילה, והיה צריך להשיב שאלות בהלכות עבודה זרה, איך נראה בית כזה, כשיש שם אברהם זקן ובחור מבוגר יצחק, אין אשה שתסדר את הדברים, בינתיים רבקה לא נמצאת, והרי הבית חסר מאוד מאוד, אך התורה הק' מעידה 'ואברהם זקן בא בימים, וה' ברך את אברהם בכל', לא היה חסר לו לאאע"ה במצב כזה שום דבר בחיים. שאלו אותו מה המצב, היה עונה, ב"ה לא חסר לי כלום. כי אם היה חסר לו דבר אחד קל, לא היה נאמר עליו 'ברך את אברהם בכל'. כמ"ל בזה קודם שכשמוכרים 'שעשה לי כל צרכי' צריך להרגיש שבאמת לא חסר לו כלום בחיים, ויש לו כל צרכו. כך היה חי אאע"ה, הוא ידע דכל מה דעבדי רחמנא לטב עביד, הוא נשאר עם אותו חיוך כמו ששרה אמנו עומדת במטבח ומבשלת ואופה.

ובזה רבי יוסף נחמיה דברי חז"ל 'מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של אאע"ה וכל הרואה אותה היה מתרפא', זוהי המרגלית טובה שמרפאת, כי ישנם הרבה אנשים שבגורים, כל אחד והחבילה שלו, וכשנכנסים ליהודי שיש לו בעצמו צרות, והוא חי ושומח, עי"ז נתרפאים כולם. גם אם היה נכנס יהודי שלא הולך לו לשדך את בנו, הרי גם אאע"ה לא הולך לו והוא שמח, אם היה נכנס יהודי שמתה אשת נעוריו, הרי גם לאאע"ה היה כך והוא שמח וטוב לב. בכך היה מרפא כל החולים.

כמסופר ב'בארות המים', כשנסתלק רבי מרדכי זאב בצעירותו בחיי אביו הישועות יעקב, לא היה הישועות יעקב יכול להתנחם, כששמע את עבודת הרה"ק רבי הערש מרימנוב ז"ע שקבר יותר מעשרה בנים וקיבל יסוריו באהבה, אזי קיבל עליו תנחומים.

וזוהי המרגלית טובה התלויה בצוארו של אאע"ה, המרגלית נקראת 'כל מה דעבדי רחמנא לטב עביד', כשאחד שיש לו כל טוב אומר כדברים אלה, אינו מרפא לבבות נשברים, אך כשעובר על הצדיק יסורים כאלה והוא אומר כך, אזי מתרפאים כל החולים. וככתוב באיוב ד, ד כשזהיה איוב נשבר מיסוריו, היה מחזק אנשים שבגורים אחרים.

ופי' הח"ח המשך דברי חז"ל ש'שכשמת אאע"ה תלה את המרגלית בגלגל חמה, היינו כמו שגלגל חמה שוקעת ושוב זורחת, כך ידע האדם כשעובר עליו שקיעה, יבא יום הזריחה. 'יומא ממילא קאתי'. וכמ"ל במדרש שכשראה אדה"ר את השקיעה הראשונה נתעצבו אדם וחוה וחשכו שחשך עליהם עולמם, והיו בוכים כל אותה הלילה בכיות נוראות, כיון שעלה השחר נחה דעתם, שראו שדרכו של עולם כך, שקיעה וזריחה, שקיעה וזריחה.

וכי"כ רש"י בפי' אתם נצבים, מה היום הזה מאפיל ומאיר, כך הקללות, גם כשעובר זמן קשה, הסדר הוא שהשמש חוזרת ומאירה. בחיי אאע"ה לא הוצרכו להסתכל על גלגל חמה, רק היו מסתכלים על אאע"ה, גם כשגנבו ממנו את שרה, וגם כשאין לו מקום לקבור אותה, וכו' וכו' תמיד הוא בשמחה וטוב לב. וה' ברך את אברהם בכל, לא חסר לו כלום בחיים.

כשהיה החפץ חיים שומע שיהודי עונה על שאלת 'מה שלומך', 'יכול להיות יותר טוב', היה מקפיד ואומר 'כפי הנראה שלא יכול להיות יותר טוב', כי אם הקב"ה שתכלית הבריאה עשה רק למען ההטבה, הרי משמע שזה הכי טוב, למה אין אנו יודעים, אך אאע"ה מלמד שגם כשמתה אשתו ואין שידוך לבנו, ה' ברך את אברהם בכל. וכן אמר יעקב חנוני אלקים וכי יש לי כל. ולבן ביקש לעקור את אבר, שאינו מבין איך יהודי נשאר חי ושומח גם במצב קשים.

הרמב"ן פי' 'בירך את אברהם בכל', בכל רומז על ענין גדול, שיש להקב"ה מדה שנקראת כל, שהיא יסוד הכל, אני ה' עושה כל, 'ויתרון ארץ בכל הוא' והיא המדה השמינית מ"ג מדות וכו'. סודות גבוהים נאמרו ב'בכל'. ופשטות הדברים כשאדם דבוק ב'בכל' כפשוטו לקבל באהבה הנהגת ה', אזי יש לו סוד של בכל הנאמר ברמב"ן.

סיפר לי יהודי שבבחרתו הוא אמר לר' גרשון אדלשטיין זצ"ל שהוא בפגישות רוצה לשאול את הבחורה כמה היא מוכנה להקריב בשביל התורה שלו, אמר לו ר' גרשון: אל תעשה לה שום בחינות, דבר ראשון היא ודאי תענה לך כן על כל שאלה, מחנכים אותם לאהבת תורה והיא לא מבינה מה זה אומר, אם אתה רוצה שהיא תאפשר לך ללמוד בהתמדה אתה צריך שני דברים, א' שיהיה לה מידות טובות, ב' שהיא תראה כמה חשוב לך הזמן, אם היא תראה שיש לך מספיק זמן לקרוא את כל הי"תד נאמן' מתחילה ועד סוף היא גם תשתמש בזמן שלך, וזה בדוק ומונסה! אשה בעלת מידות טובות שרואה כמה חשוב לבעלה הלימוד ודאי שהיא תאפשר לו ללמוד כמה שרק אפשר, שח לי אחד משומעי השיעור של הרב אלישיב שכשהוא התחיל ללכת לשיעור אשתו התלוננה שזה על חשבונה, היא רוצה לצאת בדיוק בשעות האלו וזה לא נוה לה, אבל אחרי שהיא ראתה כמה חשוב לי השיעור, כמה כל החיים שלי מסתובבים סביב השיעור, היא נהפכה להיות השוטר שלי, את כל השמחות המשפחתיות היא תכננה בצורה שזה לא יפריע לשיעור.

ספר לי יהודי שבבחרתו הוא אמר לר' גרשון אדלשטיין זצ"ל שהוא בפגישות רוצה לשאול את הבחורה כמה היא מוכנה להקריב בשביל התורה שלו, אמר לו ר' גרשון: אל תעשה לה שום בחינות, דבר ראשון היא ודאי תענה לך כן על כל שאלה, מחנכים אותם לאהבת תורה והיא לא מבינה מה זה אומר, אם אתה רוצה שהיא תאפשר לך ללמוד בהתמדה אתה צריך שני דברים, א' שיהיה לה מידות טובות, ב' שהיא תראה כמה חשוב לך הזמן, אם היא תראה שיש לך מספיק זמן לקרוא את כל הי"תד נאמן' מתחילה ועד סוף היא גם תשתמש בזמן שלך, וזה בדוק ומונסה! אשה בעלת מידות טובות שרואה כמה חשוב לבעלה הלימוד ודאי שהיא תאפשר לו ללמוד כמה שרק אפשר, שח לי אחד משומעי השיעור של הרב אלישיב שכשהוא התחיל ללכת לשיעור אשתו התלוננה שזה על חשבונה, היא רוצה לצאת בדיוק בשעות האלו וזה לא נוה לה, אבל אחרי שהיא ראתה כמה חשוב לי השיעור, כמה כל החיים שלי מסתובבים סביב השיעור, היא נהפכה להיות השוטר שלי, את כל השמחות המשפחתיות היא תכננה בצורה שזה לא יפריע לשיעור.

ויוקם אברהם וגו' וידבר אל בני חת לאמר (כג, ד)
בזמן שאברהם אבינו מגיע לרכוש את מערת המכפלה, הוא מביא איתו את כל השכונה לאותו מעמד; ואמרת התורה: (כג, ג) ויוקם אברהם מעל פני מותו וידבר אל בני חת לאמר: [ד] גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני – וכי בני חת הם הבעלים על המגרש של מערת המכפלה – הרי עפרון הוא הבעלים, אז למה פנה אברהם אל בני חת?! ועוד, למה מול כל בני חת, שיוזמו לפגשה את א' מהראשים שלהם, ואתו יסגור את העסקה?
בא החיד"א ומסביר, מדוע היה צריך אברהם אבינו להזמין את כל תושבי השכונה למעמד החתימה על רכישה מערת המכפלה; אברהם אבינו ידע

שעפרון הוא נוכל ערמומי, לכן אמר לעצמו: "כל מה שאסגור איתו, הוא יבוא אח"כ ויגיד שזייפתי חתימות וכו' ויטען ששטר המכירה לא תקף. אבל אם החוזה יחתם במעמד כולם, ממילא הוא לא יעז לשקר ולרמאות";
כותב החיד"א – ואפשר דאברהם אבינו ע"ה ידע, דעפרון איש כזב ומרמה הפכפך ואינו עומד בדיבורו, ועינו לא תשבע. לכן דבריו היו עם אדוני הארץ בני חת, כי דבר שהציבור אומרים אינו צריך קנין, כמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ו' (סימן י"ט) והביאו מורה"ם בחושן משפט סי' קס"ג בסוף (ס"ו), כי כל דברי הקהל אינם צריכים קנין. וגם כתבו הגהות מיימוניות {פ"ז מהל' סנהדרין}, והביאו מורה"ם בחושן משפט סי' כ"ב דין א', כי כל דבר שמקבל האדם לפני ראשי העיר, לא יוכל לחזור בו. זאת היתה לו לאברהם אבינו ע"ה להיות כל דבריו עם בני חת ראשי העיר, והיינו דאחיה ליה, שכפו לעפרון שלא יקח יותר. וכן כתיב בסוף 'ויקם השדה מאת בני חת', כי הם היו סיבה לגמר הקנין.

בא האברבנאל ושואל את אותה שאלה – בשביל מה היה צריך להביא את כולם, ועונה תשובה נפלאה;
כותב האברבנאל – ואמר זה באזני בני חת לכל באי שער עירו לרמוז שיהיו כולם עדים בדבר כי לא יחזור ממאמרם ולא יחל את דברו ... וכאשר ראה אברהם שעפרון נדר לתת לו השדה והמערה, השיבו באזני עם הארץ, כלומר בפני כל העם כדי שיתבייש ולא יחזור אחור אך אם אתה לו שמעני וגו' – ר"ל אם אתה עושה עמי החדס הזה ולא בני חת – "לא שמעני" – כי אם אתה אמרת שכבר נתת לי השדה והמערה גם אני נתתי

כסף השדה – ר"ל גמרתני בלבי לתת את כסף השדה ולכן קחהו ממנו ואז אקברה את מתי שמא כי לא ארצה לקברה אלא עד שיהיה השדה שלי בפרעון שלם...
יש לפרש שראשונה נתקיים השדה והמערה מעפרון מפאת הקניה והכסף שנתן בעדו, ואח"כ נתקיים שנית מפאת החזקה שלקח אברהם בקבורת שרה, ולכן נזכר הכתוב סמוך לו "ואחרי כן קבר אברהם את שרה" כי זה היה הקיום השני מפאת החזקה. וגם נוכל לומר שהיה המנהג בארץ ההיא שלא יוכל אדם לעשות מכרמו ומשדהו בית הקברות אם לא ברשות אנשי העיר מפני החזקה, ולכן נזכר כאן "ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחזת קבר מאת בני חת" (כג, כ) – ולא אמר 'מאת עפרון', כי היתה הכוונה שנתקיים ברשות אנשי העיר לאחזת קבר.

פירוש הדבר, בא אברהם אבינו לבני חת ולא ביקש קבר, אלא "תנו לי אחוזת קבר" – שהחלקה תישאר לתמיד בתור מקום קבורה, ולא משהו זמני – היות ואנשי המקום לא היו מסכימים להפוך שטח חקלאי למקום קבורה, ולכן מה עשה אברהם אבינו? כינס את כל בני חת, כי אם תוא היה סוגר את הענין רק עם עפרון, היו מוציאים לו 'צו מנהל' – "מי נתן לך רשות לקבור את אשתי כאן?! – זה שטח חקלאי! תוציא אותה וקח אותה הביתה!", אמר אברהם אבינו: "רבותי, ראש העיר פה? הסגן שלו פה? היועץ המשפטי פה? מנהל תיק הבינוי פה? פיקוח עירוני פה?"

"כולם פה!" – וכאן ביקש את רשותם לרכישת המערה לצורך קבורת אשתו! (ברוך שאמר)
ויביאה יצחק האהלה שרה אמו
אומר רש"י: ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו וכשבת רבקה חזרו. מצוי מאוד שכששואלים אברך למה הוא לא לומד הוא עונה 'האשה אשר נתת עמדי', אם היתה לי אשה כמו הרבנית אלישיב הייתי צומח הרב אלישיב, כולם מכירים את התינוצים האלו, ואני רגיל לומר על זה: כתוב שכשרבקה הגיע לבית יצחק חזרו שלשת הדברים האלו, אבל כשהיא היתה בבית בתואל לא היה את כל הברכות האלו, ולמה? אמנם לרבקה יש זכות גדולה אבל צריך שהיא תהיה בבית של יצחק כדי שזה ישיפע, ואני אומר לאותם עצלנים: אתה יקבלת אשה כמו רבקה מכאן הכל תלוי בך! אם תהיה כמו לבן ותואל היא לא תצליח להשיפע, אבל אשה שרואה איך שבעלה משקיע בלימוד ואיכפת לו הלימוד היא גם תשקיע, אבל אם היא תראה איך שהבעל מזלזל ולא מעניין אותו הלימוד גם אותה זה לא יעניין.

סיפר לי יהודי שבבחרתו הוא אמר לר' גרשון אדלשטיין זצ"ל שהוא בפגישות רוצה לשאול את הבחורה כמה היא מוכנה להקריב בשביל התורה שלו, אמר לו ר' גרשון: אל תעשה לה שום בחינות, דבר ראשון היא ודאי תענה לך כן על כל שאלה, מחנכים אותם לאהבת תורה והיא לא מבינה מה זה אומר, אם אתה רוצה שהיא תאפשר לך ללמוד בהתמדה אתה צריך שני דברים, א' שיהיה לה מידות טובות, ב' שהיא תראה כמה חשוב לך הזמן, אם היא תראה שיש לך מספיק זמן לקרוא את כל הי"תד נאמן' מתחילה ועד סוף היא גם תשתמש בזמן שלך, וזה בדוק ומונסה! אשה בעלת מידות טובות שרואה כמה חשוב לבעלה הלימוד ודאי שהיא תאפשר לו ללמוד כמה שרק אפשר, שח לי אחד משומעי השיעור של הרב אלישיב שכשהוא התחיל ללכת לשיעור אשתו התלוננה שזה על חשבונה, היא רוצה לצאת בדיוק בשעות האלו וזה לא נוה לה, אבל אחרי שהיא ראתה כמה חשוב לי השיעור, כמה כל החיים שלי מסתובבים סביב השיעור, היא נהפכה להיות השוטר שלי, את כל השמחות המשפחתיות היא תכננה בצורה שזה לא יפריע לשיעור.

וגרמ"י רייזמן)
ויוקם אברהם וגו' וידבר אל בני חת לאמר (כג, ד)
בזמן שאברהם אבינו מגיע לרכוש את מערת המכפלה, הוא מביא איתו את כל השכונה לאותו מעמד; ואמרת התורה: (כג, ג) ויוקם אברהם מעל פני מותו וידבר אל בני חת לאמר: [ד] גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני – וכי בני חת הם הבעלים על המגרש של מערת המכפלה – הרי עפרון הוא הבעלים, אז למה פנה אברהם אל בני חת?! ועוד, למה מול כל בני חת, שיוזמו לפגישה את א' מהראשים שלהם, ואתו יסגור את העסקה?
בא החיד"א ומסביר, מדוע היה צריך אברהם אבינו להזמין את כל תושבי השכונה למעמד החתימה על רכישה מערת המכפלה; אברהם אבינו ידע

ויוקם אברהם וגו' וידבר אל בני חת לאמר (כג, ד)
בזמן שאברהם אבינו מגיע לרכוש את מערת המכפלה, הוא מביא איתו את כל השכונה לאותו מעמד; ואמרת התורה: (כג, ג) ויוקם אברהם מעל פני מותו וידבר אל בני חת לאמר: [ד] גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני – וכי בני חת הם הבעלים על המגרש של מערת המכפלה – הרי עפרון הוא הבעלים, אז למה פנה אברהם אל בני חת?! ועוד, למה מול כל בני חת, שיוזמו לפגישה את א' מהראשים שלהם, ואתו יסגור את העסקה?
בא החיד"א ומסביר, מדוע היה צריך אברהם אבינו להזמין את כל תושבי השכונה למעמד החתימה על רכישה מערת המכפלה; אברהם אבינו ידע

ויוקם אברהם וגו' וידבר אל בני חת לאמר (כג, ד)
בזמן שאברהם אבינו מגיע לרכוש את מערת המכפלה, הוא מביא איתו את כל השכונה לאותו מעמד; ואמרת התורה: (כג, ג) ויוקם אברהם מעל פני מותו וידבר אל בני חת לאמר: [ד] גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני – וכי בני חת הם הבעלים על המגרש של מערת המכפלה – הרי עפרון הוא הבעלים, אז למה פנה אברהם אל בני חת?! ועוד, למה מול כל בני חת, שיוזמו לפגישה את א' מהראשים שלהם, ואתו יסגור את העסקה?
בא החיד"א ומסביר, מדוע היה צריך אברהם אבינו להזמין את כל תושבי השכונה למעמד החתימה על רכישה מערת המכפלה; אברהם אבינו ידע

מאוצרות המגידים

ויאמר עבד אברהם אנכי (כד, לד)

התורה מספרת שחם רצה למנוע מאביו את האפשרות להוליד בן רביעי, כיון ש בין שלושת האחים שם חם ויפת, ניתם לחלק את העולם באופן שכל אחד מהבנים יקבל שלישי, ואילו אם יוולד בן נוסף, יפחת חלקו לרבע. לכן עשה חם את מה שעשה, ואז היה בטוח שלא יהיה לו מתחרה נוסף על חלקו בירושה. יוצא שמדתו של כנען היתה צרות עין. הוא רצה את הכל לעצמו, ללא שאחרים יחלקו עמו.

מה היה עניו? "עבד עבדים יהי לאחיו" (ט, כה). לעבד אין מאומה משל עצמו, כמאמר הגמרא (פסחים פח, ב): "מה שקנה עבד קנה רבו". כל מעשיו שייכים לאדון, שאף אינו מחויב לתת לו מזון תמורת עבודתו, שהרי אמרו חז"ל (גיטין יב, א) "יכול הרב לומר לעבד עשה עימי זנה" – יכול האדון להעביד את עבדו, ולומר לו שילך לחזר על הפתחים בשעות הפנאי בכדי להשיג מזון.

לפי זה – כך מובא בספר "עולם חסד יבנה" – העונש שבו נתקללו חם וכנען בעבדות עד סוף כל הדורות, בא לתקן את מדת צרות העין. אלפי שנים שבהם עמים שלמים סובלים מעבדות, הכל בכדי לתקן מידה אחת!

אליעזר עבד אברהם היה אף הוא מזרע כנען, אך לכאורה הוא היה במקום אחר לגמרי. ראש ישיבה של מאה ושמונים אלף תלמידים. הדולה ומשקה מתורת רבו – אברהם אבינו. בנוסף הוא גם משמש כמשגיח כשרות בבית אברהם, ודבר לא זז בו בלעדיו, כפי שנאמר לעיל (טו, ב): "ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר".

על הפסוק (כד, ב) "המושל בכל אשר לו" דרשו חז"ל (בראשית רבה, נט): "שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, שהיה שליט ביצרו כמותו". חז"ל לא התכוונו רק לומר שתווי פניהם היו דומים. אלא שהיה ניתן לסמוך על דבריו של אליעזר כאילו אמרם אברהם בעצמו.

כאשר מחפש אברהם שידוך לבנו יצחק, אומר אליעזר: יש לי בת כאן בבית, שאין ממנה מתאימה ליצחק!

ומה עונה לו אברהם? "אתה מבני כנען ועל כן אתה ארור, ואילו אני מבני שם, ועל כן אני ברוך, ואין ארור מדיבך בברוך".

כאשר נגישים לשידוכים, המושל הראשון הוא לא חפוגע באדם כלשהו. לפיכך, כאשר אדם לא חפץ בהצעת שידוך, נהוג להתחמק ולתרוץ תירוצים מתירוצים שונים: 'אני עסוק כרגע בהצעה אחרת', 'אני עדיין לא שומע שידוכים', 'אני מחפש עדה אחרת', ועד כהנה וכהנה. אף אדם לא יענה בצורה ישירה: 'איני מעוניין להשתדך עמך'!

והנה, דוקא אברהם אבינו, בעל החסד הגדול ביותר בעולם, אומר לעבדו הנאמן, שלפני שנולדו יצחק וישמעאל היה אמור לרשת אותו: 'איתך אני לא מוכן להשתדך, משום שאתה ארור!'

אליעזר אמרו היה להקשות על כך: 'מחל לי אדוני, אך דברך לא ברורים לי כלל. על הכשרות שלי אתה סומך, על השיעורים ועל שיחות המוסר שאני מוסר לכל הגרים אתה סומך, ובכלל כל ענייני הבית מופקדים בידי, ואתה סומך עלי בעיני עצמותי. האם לי אתה קורא 'ארור'? הלא כבנו של נמרוד, יכולתי להיות מלך בכוש ואף על כל העולם, כאבי שהיה גיבור גדול. למרות זאת עזבתי את בית המלכות ובאתי לרשת אותך ולהיות לך לעבד. מדוע אתה מכנה אותי בתואר הזה, ולא מוכן להשתדך עימי?'

משיב אברהם לאליעזר: 'כיוון שאתה לומד מוסר, אתה בוודאי יודע שהינך ארור, משום שמידת צרות העין מאפיינת את משפחתך. על כן נזר עליכם לתקן מידה זו ולתת את כל אשר לכם לזולתכם. אם אקח את ביתך ככלה ליצחק, יוצא שכל עבדותך לא הייתה בכדי לתקן את הפגם במידות, אלא בעבור טובת הנאה, שבסוף תהיה מחותן שלי. אם כן עבדותך לא השיגה את מטרתה. לכן למרות שבתך צנועה וחסודה, לא השתדך עמך!'. אליעזר שומע את דברי אברהם ומקבל אותם, ואז משיב את אברהם, שביבא שידוך הגון ליצחק.

כאן כבר אמור אליעזר להיפגע. האם לאברהם אין אמון בו, עד שהוא משיבנו על כך? הלא אדם לא נשבע אפילו על אמת! אולם אליעזר שלם עם כך ואומר: התיקון שלי הוא לעשות את מה שהאדון מבקש ממני, גם אם אינני מבין את הסיבה לכך, והעובדה שלא סומכים עלי פוגעת בי.

הניסיון לא הסתיים. במפגש עם משפחת רבקה הוא אף מתחדד במלוא עוצמתו.

כאשר אליעזר מגיע לחרן, ורואה שלבן רוצה להרוג אותו, הוא אומר שם ופורח בשמיים. באותו רגע הייתה עשויה להתגנב מחשבה בדעתו: 'את הבת שלי, בתו של ראש הישיבה לא רצית, ואמרת שאני ארור. האם שידוך עם

אחות של לבן הרוצח זו בחירה מוצלחת יותר? הרי חז"ל כבר אמרו (בבא בתרא קי) 'הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה', ואחיה לא נראה אחד מל"ו צדיקים?...

לבן אומר לאליעזר "ואנוכי פניתי הבית ומקום לגמלים". "פניתי הבית" – מעבודה זרה. האם שידוך עם משפחה שבייתה מלא בגילולי עבודה זרה, עדיף על שידוך עם בתו של אליעזר?

אך אליעזר לא אומר דבר, כיוון שהוא יודע שהנסיון שלו הוא לקבל את דברי אדונו בתמימות, ולא להקשות קושיות על כך.

לאחר שאליעזר פורח בשמים, אומר לו לבן (בראשית כד, לא) "בוא ברוך ה'". דרשו על כך חז"ל (מדרש אגדה בראשית, כד) ולפי שהוא פתח בברוך, לכך זכה ויצא מכלל ארור, ונכנס לכלל ברוך".

לכאורה, כאשר אליעזר שומע שהוא נכנס לכלל 'ברוך' – היה עליו לעזוב מיד את בית לבן ולחזור אל אברהם אבינו. הנה, עמדתי בנסיון בהצלחה, ויצאתי מכלל ארור. אפשר לשבור צלחת ולגמור את השידוך בינינו!

אך אליעזר מבין שהנסיון לא הסתיים, וממשיך למלא את שליחותו. כאשר שמים לו סם המות בצלחתו, הוא פונה אל לבן ואומר: "ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידה לי, ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל (כד, מט). הוא מודע לכך שייצא מכלל ארור ויש אפשרות שבתו תינשא ליצחק. לכן הוא פונה ללבן ומבקש ממנו לענות כאן ועכשיו, אך עם כל זה, הוא ממשיך ומכנה את עצמו "עבד אברהם", כיון שיודע שזה תיקונו.

לא לחינם מביא רש"י בשם חז"ל (כד, מב): "יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים", כיון שמאליעזר לומדים כיצד על האדם לעשות מעשים בתמימות ובפשיטות, בלי לחפש את התועלת האישית שלו.

אכן, חז"ל (ילקוט שמעוני חיי שרה רמז קט) אומרים שאליעזר הגיע לדרגה נשגבה ביותר: הוא נכנס חי לגן עדן! הוא לא הוצרך לעבור את המסלול שעובר גם הצדיק, ובו המיתה היא תנאי להיכנס לגן עדן. רבי חיים פרידלנדר זצ"ל מביא בספרו "שפתי חיים" שדרגה זו תיתכן רק באדם שזיכך את גופו עד שהגע לדרגת הנשמה. ממילא לא היה עוד צורך במיתה כדי לזככו. אליעזר זכה לדבר שאפילו יצחק לא זכה לו – להיכנס חי לגן עדן, רק משום שעל אף כל הנסיונות נשאר "עבד אברהם".

הלימוד מכך הוא, שעל האדם לקיים תורה ומצוות בתמימות ובפשיטות, בלי לחשוב כל העת מה ירויח מזה ומה יצא לו מכך. גם אם יקבל הערות וגערות – ימשיך לעשות את המוטל עליו. ואם יתאמץ וימשיך לעשות, על אף כל הקשיים – הוא אף יזכה וירויה לבסוף.

(הרב גואל אלקריף – דורש טוב)

מה יצא הדבר (כד, נ)

האמונה בהשגחה פרטית צריכה להיות חלק בלתי נפרד מהאדם בכל תקופה מתקופות חייו. בלעדיה יצעד כערער בערבה, כעץ נטול מים, שלא יוכל להחזיק מעמד.

ואם כך בכל תקופה, מרגע לידתו ועד יומו האחרון, ועד בכלל, הרי שהזמן בו משיאים בני זוג את ילדיהם, עם בני גילם, על אחת כמה וכמה שאי אפשר לצעוד בו צעד אחד מבלי להאמין באמונה שלימה במנהיגותו של מנהיג הבריה. גם אדם שניחון בעצבים של ברזל ובחוסן פנימי עמוק, נזקק למינון מוגבר של אמונה בכורא עולם, שארבעים יום לפני יצירת הוולד גזר על בת פלוני לפלוני.

בני זוג הזוכים לעבור את התקופה הזו, העשויה להתמשך על פני שנים רבות, מתוך חויה אמיתית בהשגחה המלווה את האדם, ייצאו ממנה כשהם מחזוקים שבעתיים וקשורים לריבונם של עולם ככפל כפליים, בראותם את עוצם כוחו וגבורתו, חכמתו ונפלאותיו אשר הוא עושה עם כל בריותיו.

לפנינו סיפור מופלא במעיד על ההשגחה הפרטית המלווה את האדם סביב תקופה זו וסיפור נוסף על ההשגחה הפרטית בכל ימות השנה:

המעשה הראשון התרחש אצל הגאון רבי שלמה זלמן אולמן, רבה של שכונת "משכנות יעקב", הממונה על קרן כספית שהוקמה בזמנו בכדי לסייע לאלמנה חשובה להשיא את ילדיה ברא העת.

על דלת ביתו של הגרש"ז התדפק יהודי שבתה של האלמנה הוצעה לבנו, וביקש לדעת מה הסכום המוקצב לנישואי הבת. הרב נקט בסכום מסוים, שלא סיפק את אבי הבן, ולמרות שהשידוך היה נראה כמתאים, נפרד לשלום מהגרש"ז בהסבירו שאין די בסכום המדובר בכדי להשיא את הילדים.

דקות ספורות לאחר שיצא האיש מבית הרב, התקשר חתנו של הגרש"ז ומודיע לחמיו המרא דאתרא ד"משכנות יעקב", שיהודי המתגרור בארה"ב, ושוהה כעת בארץ, רוצה לשוחח עמו. האורח הוזמן אחר כבוד, והשאלה הראשונה ששאל עם כניסתו אל בית הרב היתה, האם הרב זוכר שמו של אברך פלוני שנפטר לפני שש שנים בתאריך פלוני.

הגרש"ז אימץ את מוחו, ונזכר שבתאריך הנקוב נפטר בעלה של אותה האלמנה, אביה של היתומה המדוברת. האורח התרגש מכך שהרב זכר את שמו בדיוק, ולתדהמת הרב הוציא את ארנקו והניח על השולחן סך עתק של כסף כדי לצרפו לקרן שהוקמה לסייע ליתומים.

הרב עדיין לא הספיק להביע את פליאתו על הסכום הגבוה, ועל העיתוי הנוכחי, ובתוך כך, פתח האורח וסיפר את שאירע עימו באותו יום לפני שש שנים:

"בדיוק באותו יום מר ונמהר שבו הלך אבי המשפחה לבית עולמו, נקבעה לי טיסה בחזרה לארה"ב בשעה שתיים עשרה בלילה, ושעתיים לפני כן הגעתי אל ביתו של הגאון רבי חיים קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] כדי להיוועץ בו בעניין דחוף הקשור לעסקי באמריקה.

בביתו של הגר"ח היה תור גדול, וכשביקשתי להיכנס לפני כולם, בשל מועד הטיסה, אמרה לי הרבנית שהגאון צריך לצאת בעוד זמן קצר להשתתף בהלוויה, וכיוון שכך, אני צריך לבקש רשות מכל הממתינים שיאפשרו לי לעקוף את התור ולהכנס לפניהם.

משניתנה לי הרשות, נכנסתי אל הקודש פנימה, וקיבלתי עצה הגונה מהגר"ח שסייעה לי להצליח מאוד באותו עסק. מכיוון שבאותה פגישה שמעתי מהגר"ח אודות האברך שנפטר והשאייר אלמנה ויתומים רבים, קיבלתי על עצמי לתרום סכום כסף גדול לקרן שתוקם למענם.

ההחלטה שלי היתה שבפעם הבאה כשאגיע ארצה, אעביר את הסכום לגבאי הקרן. הפעם הבאה הזו היתה רק כעבור כמה שנים וכיוון שלא ידעתי אפילו את שמו של האברך שנפטר, ניסיתי לברר את פרטיו, ולא עלה בידי. גם בביתו של הגר"ח לא קיבלתי את התשובה המדוייקת...

משעזבו שש שנים תמימות, החלטתי שעכשיו כבר צריך להשקיע את כל המאמצים על מנת לברר את זהותו של האברך. עברתי בבתיהם של רבים מידידי, עד שבסופו של דבר הגעתי היום אל השם והכתובת, ולאחר שהרב מאשר שזהו שמו של האברך, כעת הריני פורע את נדרי...

למותר לציין שעוד באותו יום נגמר השידוך למזל טוב... הבה ונראה השגחה פרטית מהי. סכום הכסף הגדול הוקצה ע"י אותו גביר כבר לפני שש שנים והונח בצד, אבל מסובב כל הסיבות סיבב את העניינים כך שהכסף יגיע לידי האלמנה בדיוק באותו רגע שבו עמדה להשיא את בתה, וכשלא הספיק הכסף בקרן היתומים, נשלח הגביר כשליח טוב מן השמים כדי להוציא את השידוך אל הפועל...

והנה סיפור נוסף, מצמרר, שיעניק לנו פרק נוסף בענייני אמונה והשגחה. האברך שסיפר לנו את הדברים, אמר שבדרך הטבע לא היה שייך כלל וכלל שהעניינים יתגלגלו כפי שהתגלגלו. רק ידו של הקב"ה שהיתה באמצע,

הביאה את הדבר לידי סיום מוצלח. היה זה, מספר האברך, כאשר התפללתי בפעם הראשונה בחיי בשטיבלעך של "זכרון משה" בירושלים, מה שלא עשיתח מעודי, גם בתקופת לימודי בשיבת חברון. והנה, בסוף התפילה, הבחנתי בקבוצת לומדים שישבה באחד החדרים. הרגשתי דחף מיוחד להתקרב אליהם ולראות מה הם לומדים, למרות שתכונה זו של סקרנות אינה נמנית בשום אופן על תכונותי הטבעיות.

אני נגש אל שולחן הלומדים, ולפתע נתקפתי בהתרגשות עזה. על הגמרא שהיתה מונחת לפני הלומד, ישב בסמוך לדלת הוטבעה חותמת מסויימת שהיתה מוכרת לי מימי ילדותי. התקרבותי עוד יותר אל הגמרא ולתדהמתי אני נוכח לראות שלא מדובר בחלו. החותמת נושאת את שמו של סבי זצ"ל, שהיה תלמיד חכם גדול בדור שלפני השואה. התדהמה היתה גדולה כיוון שלפי כל מה שהיה מקובל עד כה במשפחתי, הרי שהש"ס עליו רשם סבא את הגהותיו הושמד ועבר מן העולם בתקופת השואה.

צער רב נגרם לבני המשפחה בזמנו, כתוצאה מאובן הש"ס כיוון שההערות שרשם הסבא על הדפים היו מחכימות במיוחד, והנה אני, הנכד, ניתקל לפתע בחותמת הסבא על הגמרא. פלאי פלאים!

האברך כמובן נשאר על עמדו, ממתין לסיים השיעור. בתום השיעור ניסה לברר אצל בעל הגמרא מהיכן בא ש"ס זה לידו. סיפר הלה שלאחר המלחמה, לפני שעלה לארץ, ניגש יהודי אחד והעניק לו את כל כרכי הש"ס הזוה במתנה שיעלה אותם לארץ ישראל. "מאז, נמצא הש"ס אצלי, ואשמח מאוד להשיבו לידי המשפחה". אמר הלומד מ"זכרון משה".

כמובן שהשמחה וההתרגשות במשפחה היו עצומים. אבל גודל הנס והפלא ועוצם ההשגה הפרטית התגלה מאוחר יותר, כאשר בבדיקה שעשו בני המשפחה בעברם דף אחר דף לראות וגלות עוד חותמות של הסבא שאולי מתנוססים על דפי הגמרא – נוכחו לראות שאך ורק פעם אחת ויחידה מופיעה החותמת בדף אחד מכל הש"ס כולו!!! היה זה אותו הדף בו עסקו באותו יום בשיעור בזכרון משה, והקב"ה סיבב שבאותו יום יגיע הנכד, וירגיש "דחף" של סקרנות, וגלה את הש"ס ותחזור האבידה אל בעליה...

מה' יצא הדבר!

(טובך יביעו)

ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת המכפלה וגו' (כג, י"ט)
הפרשה שלנו מלאה בחסד, תחילתה בגמילות חסדים וקבורת מתים – עד נשואי יצחק אבינו.

מספר רבי שלום שבדרון: לפני כעשרים שנה חלה אחד מילדי הקטנים. כיון שחששתי שהילדים האחרים ידבקו חלילה, החלטתי לשכנם בבית אימי, ליום יומיים.

קמתי בבוקר התפללתי ואח"כ יצאתי מביתי עם הילדים. צעדתי ברחוב היוצא משכונת שערי חסד לכיוון שכונת בית ישראל הרחוקה, שם התגוררה אימי.

בדרך פגשתי ברבי אייזיק שר זצ"ל. עמדתי בדרך ארץ והרכנתי ראש לשלום. והוא השיב לי בפה מלא: "גוט מארגן ר' שלום – בוקר טוב ר' שלום". החזרתי לו שלום.

"להיכן הולכים?" שאל ר' אייזיק.
סיפרתי לו על הילד החולה, ושאתי בדרך עם הילדים לבית אימי.
שתיקה קצרה עמדה בינינו. רבי אייזיק הפר את השתיקה בשאלה: "נו, אז מה?"

לא הבנתי מה רצונו, מה כוונתו במילים "אז מה?". לא ידעתי מה להשיב לו. למעשה, הוא התכוון לשאול אותי על תוכן הפעולה שלי – מה הדחף הפנימי שלי לקחת את הילדים לבית אימי. עמדתי נבוך ואמרתי "אז אני חושש שהם לא ידבקו, לכן אני לוקח אותם".

"ולמה ובגלל מה?" – הוסיף ושאל בסגנון אחר.
התרעמתי קצת כביכול, וחזרתי על התשובה שכבר השבתי בתחילה: "הילד חולה ובעקבות זה, אני לוקח את הילדים לבית הסבתא..."

שתיקה מתונה נותרה בינינו. שקט. ואז, נעץ בי ר' אייזיק את מבטו באומר: "זאת אומרת שהבהמה הגדולה לוקחת ומובילה את הבהמה הקטנה"...

נדמהתי מתגובתו ולא הגבתי מאומה. הוא הבין לליבי, ומיהר להסביר את עצמו: "נאר וואס? רק מה?! - אתה הולך לעשות גמילות חסדים עם ילד יהודי שבמקרה הוא גם הילד שלך..."

הדברים יצאו מפיו.
נפרדנו לשלום. וכשפסעתי כמה צעדים רוחי החלה לסעור בקרבי "אה, אה, אלו מילים יקרות שמעתי!" התרגשתי.
האם הבנתם, איזו מתנה הוא העניק לי במשפט קצר זה? - "הולכים לעשות חסד"...

באותו בוקר כששבתי לשערי חסד, ראיתי ממרחק את רעייתי הולכת מולי, כשהיא נושאת שני דליי מים מהבאר, (אז עוד שאבנו מהבאר) הזדרזתי לעברה ומלמלתי בלחש "הנני מוכן ומזומן לעשות חסד עם אשה יהודיה (אידישע פרוי) שבמקרה זה אשתי"...

נטלתי מידיה את הדליים... למעשה, חצי שנה אח"כ הלכתי יד ביד עם משפטו זה של ר' אייזיק, עד כדי כך, שאמרתי עשרות פעמים בפה מלא "הנני מוכן ומזומן לעשות חסד" כך בהתנהגותי עם הרעיה, עם הילדים ובכל מעשה. בכל אורחותי פעלתי לאור דבריו.

חכם יכול להפוך עפר לזהב! אלו חכמי התורה והמוסר, כי האמת – שכל פעולה בבית יכולה להתפרש כך:

יש אנשים או נשים החושבות שהן לא עושות כלום. הן רק מגדלות את הילדים... למה הן מטעות את עצמם ועוד מתאוננות בכאב, והלא כל פסיעה בבית עם כוונה טובה היא "מכרה זהב"! לגדל ילדים שיהיה להם כח ובריאות, להאכילם, להשקותם, לסעדם לתורה ויראה וכו' - הרי זה חסד. ותורה גם יחד.

בכביש של ארץ ישראל

אספר לכם עוד ספור שארע כשהלכתי עם רבי אליהו לאפיאן ברחוב. צעדנו בעיניים שחות ולפתע הבחין ביהודי המתקן כבישים. פנה אלי רבי אלי:

ראו נא אדם מישראל שנתון כולו בתוך מצוות, - מצוות ישוב ארץ ישראל, אלא שהדבר היחיד שאולי חסר לו, היא הכוונה לשם מצוה! כי אם הוא יכוון רק לשם פרנסה הרי הוא מאבד את כל ה"יקר" של המצוה... הכל תלוי בכוונה.

המצוות פזורות בכל פינה, רק טיפת מחשבה - ויש את הכל, והעיקר, כפי שאמרנו אין חובה לרוץ ברחובות ולחפש מצוות אפשר לחפון מהם גם בבית.

אגב, בהקדמה לספרי הקבלה מבואר שהדבר הראשון שאדם נבחן בו הוא באנשי ביתו. כל בעל מעמד בתוך המשפחה כגון ראש המשפחה, משוכנע בליבו, שהוא הצודק תמיד וממילא, הוא חייב להגיד לכולם מוסר... "אני. אני אלמד אותם, אני אוכיח אותם... אני, אני, אני", אבל "חזון איש" אמר לי פעם: "הרי צריך לדעת איך ללמד... ואם יודעים איך, אפשר להמנע מכל מיני עברות.

בש"ס יש שתי מסכתות של דרך ארץ - מסכת דרך ארץ רבה, ודרך ארץ זוטא. בדרך ארץ רבה כתובות הלכות בשביל כל בני אדם, ובדרך ארץ זוטא מובאים ההלכות שנאמרו לתלמידי חכמים.

להיות עם מלח...

(בניגון שובה לב): ואיך מתחילים חז"ל את מסכת דרך ארץ זוטא? במה נפתחת המסכת? באלו הנהגות? יונגעלייט! אברכים! שמעו נא: "דרכן של תלמידי חכמים עניו ושפל רוח וזיו וממולח עלוב ואהוב לכל אדם ו...שפל לאנשי ביתו". (הגביה ר' שלום את קולו) הביטו וראו עוד דברי

חז"ל במסכת כלה פרק ג': "תלמיד חכם צריך שיהא ערב לכל אדם ואל יהא כקדירה שאין בה מלח" לא להיות כקדירה שאין בה מלח, הטעמתם פעם מרק בלי מלח? אומרים לו "בוקר טוב", אז למה הוא מגיב בפנים זעופות? "הוא קם על צד שמאל", עונים הסובבים. היום הוא כקדירה שאין בה מלח...

"תלמיד חכם צריך שיהא ערב לכל אדם!" ובעיקר בבית ב-ב-י-ת. "כותלי ביתו של אדם מעידים עליו..." תהיה ערב ונעים. מי מאיתנו משוכנע, כי עשית חסד פירושה - להשקות גמלים, לסחוב סלים כבדי משקל וכדומה, הוא טועה. כי הוא שכח - ש'מילה טובה', מבט טוב והערכה - גם היא חסד. ואולי החסד - בהא הידיעה:

התורה אומרת "ולבן שיניים מחלב" - "טוב המלבין שיניים לחברו יותר ממשקה חלב, שנאמר ולבן שיניים מחלב (כתובות דף ק"א ע"ב). רבי הירש קופשיץ זצ"ל אמר פעם בסגנון שלו:

אנשים יודעים ש"מוות ביד הלשון" מילה אחת של ניבול פה, כידוע, יכולה להסב לאומרה ולשומעה צרות צרורות, כמו כן תיבה של שקר ומשפט של שלון הרע יכולים להרוג אנשים, זה ידוע. אבל שוכחים כי גם חיים ביד הלשון... אגוט ווארט - מילה טובה.

ושניהם גם יחד - השקאת גמלים או מילה טובה - אינם דווקא בחוץ, ברחובה של עיר אלא בבית פנימה.

רך קנהה
נזכרתי בסיפור אחר, מענין לענין, ויש בו מוסר השכל מתוק מדבש - לדעת איך מתנהגים בבין אדם לחברו בין כותלי הבית כאשר יש אפשרות להתנהג איך שרוצים.

רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל הדיין הנודע בעיר בריסק (עד ימי מלחמת העולם הראשונה), התפרסם כגאון בכל חלקי התורה כאשר ליבו בתורה היה כלב הארי. מהעובדה דלהן נלמד גם על ידיעתו בכל חלקי - המידות טובות, כפי ששמעתי את הסיפור מידידי ר' וועלוול אידלמן שהוא זה שהיה נוכח בשעת מעשה.

כדאי לכם לשמוע את העובדה, גם אם כבר שמעתם אותה פעם אחת... כי ישנן עובדות, שאפשר לשומעם ולספרם גם עשרות פעמים, וזו אחת מהן:

נער הייתי והתגוררתי עם ר' שמחה זליג במשך כמה שבועות, סיפר רבי וועלוול אידלמן.

היה זה בימות הקיץ החמים כשבני משפחתו של ר' שמחה זליג שלא רצה ללון יחידי, ביקש ממני לבוא ולהתאכסן בביתו במשך אותם שבועות. הבית הדל בו היה גר באותה תקופה, היה בעליית "בית הכנסת", בו עסק בתורה במשך שעות היום. ואני מספר פרט זה כדי שתבינו את הספור אח"כ.

ביום הראשון, היינו בלילה הראשון, המתנתי בבית הכנסת, וכשהבחנתי שר' שמחה זליג סוגר את הגמרא ונעמד לצאת מבית הכנסת, קמתי גם אני ממקומי ויצאתי ללוותו, אך אז ראיתי שהחל להתלוות אליו יהודי תמהוני תושב העיר.

בתחילה לא התקרבותי כלל אך משראיתי שהתמהוני לא מרפה ממנו, ניסיתי לעמוד קרוב יותר, אולי אסייע לו לר' שמחה זליג.

שמעתי שהוא שואל אותו שאלה - בעניני שידוך. רבי שמחה זליג ששמע את השאלה השיב: "יאי מיין קינד" (כן, בני).

השניים נפרדו, מיהרתי לעבר ר' שמחה זליג, אך התמהוני הנ"ל שב שנית כמי שאינו בטוח שהרב הבין את השאלה. הוא שאל שוב בלחש. ר' שמחה זליג שמע והשיב:

"יאי מיין קינד, דו קענסט חתונה האבן" (כן בני, אתה יכול להתחתן). האיש נפרד. אך עצביו המתוחים החזירו אותו בשלישית, הוא ביקש לשאול עוד פעם.

ר' שמחה זליג שכבר עלה מדריגה אחת לעבר ביתו נעצר, שמע, והשיב בסבר פנים יפות: "יאי מיין קינד, יאי, דו קענסט חתונה האבן".

הדיין ר' שמחה זליג עלה עוד שתי מדריגות והאיש שפסע כבר כמה פסיעות לתוך בית המדרש, שב על עקבותיו. עלה אחריו, שאל מה ששאל והדיין השיב: יאי, מיין קינד, יאי, (כן בני, כן).

כך עוד כעשר פעמים, במעלה המדרגות.

כשהגענו לדלת פתח הבית, היה נראה שאכן ב"ה זו כבר הפעם האחרונה. הדיין נפרד ממנו בהארת פנים מיוחדת: "לילה טוב יאי, מיין קינד אתה יכול להתחתן".

חלפו שני רגעים ונקישות קלות נשמעו על הדלת, חששתי שמא הוא עומד על המפתח ושאלתי את הגאון ר' שמחה זליג האם לנעול את הדלת ולא לפתוח, הביט עלי ר' שמחה זליג והשיב בפשטות: לא. שיכנס וישאל! האיש נכנס ושאל, והדיין הישיש הביט עליו והשיב: "יאי, יאי, מיין טייערע קינד, כן, הנך הגון וראוי להתחתן".

היהודי התמהוני נעמד בצדי החדר אחוז עצבים וטרוד בספקותיו, וכשהדיין הישיש הניח את המגבת על כתפו ליטול ידיים לאכילה, הוא פסע רץ במהירות ולחש לו באוזניו את השאלה. ר' שמחה זליג הפנה את הראש לעברו: יאי מיין קינד, יאי.

כך עוד פעמיים, בשעת הסעודה עצמה.

האיש המתין בצד כוסס את ציפרניו בדאגה, עד לאחר ברכת המזון, ושאל שוב, ר' שמחה זליג השיב: יאי, מיין קינד, יאי.

מה הוא אכל כבר, ר' שמחה זליג פת קיבר עם... אבל אין זה מעניינינו כעת. הוא קם מכסאו צעד לעבר המיטה. אח"כ פשט את ה'טלית קטן', ו... היהודי התקרב בפעם האחרונה שאל וקיבל תשובה חיובית:

- יאי מיין קינד יאי דו קענסט חתונה האבען.

הוא חייך לעברו בשמחה מיוחדת ובלבביות: "יאי, מיין קינד. לילה טוב". היהודי יצא את הבית, ולא שב...

הגאון ישב על מיטתו. לא יכלתי להתאפק, ושאלתי בקול "רבי, עד היכן?!"

רבי שמחה זליג לא התרעם על שאלתי, והשיב גם לי בהארת פנים. הוא הקריא בקול עייף וחלוף את דברי חז"ל: "לעולם יהא אדם רך קנהה ולא יהיה קשה כארז"...

בבוקר מיהרתי לעבר חתנו של ר' שמחה זליג, ספרתי לו בהתרגשות את הדברים כהווייתן, פשוט בקשתי לטכס עצה איך לסייע לר' שמחה זליג להיפטר מהאיש בדרך כבוד.

חתנו חייך ואמר לי: "בחור'ל, זה לא מהיום ואף לא מאתמול, מה שראית אתמול בלילה, אינו חדש - כבר תקופה של כמה שבועות שמידי לילה הדבר חוזר על עצמו - בדרך המובילה מבית הכנסת לביתו הסמוך של ר' שמחה זליג, והוא ממאן שיגעו בו, וברגשותיו, לרעה".

הבנתם? שמעתם? אי בים, אי בי, גיוואלד!
⊗ ⊗ ⊗

מד' יצא הדבר (כד, נ)
התחום הבולט ביותר שבו אנו זוכים לראות באופן מוחשי ש"מה' יצא הדבר" הוא תחום השידוכים. מאורעות שונים ומופלאים המתמשכים, לעיתים, על פני שנים ארוכות, מזמנים את האיש והאישה למצב שבו יסכימו להקים ביחד את ביתם.

הסיפור הבא, אשר סיפר רבי אברהם פרויליך, אודותיו שח לי סוחר יודאיקה, עוסק בענין זה. סיפור זה נרשם על גבי כריכתו של ספר עתיק על ידי תלמידו של רבי חיים מוולאזין ששמע זאת מרבו ששמע מהגר"א בעצמו.

וכה היה המעשה:

בתקופת הגלות של הגאון הוא התארח בבית אחד למשך יומיים. כאשר עמד לצאת ניגש אליו בעל הבית ואמר לו:

"אתה, הלא, תלמיד חכם"
"מנין למר?"

"מכיר אני בך. ואם כן, כיצד הינך יוצא מביתי ללא תשלום?"
"אשלם לך. לא ידעתי שתרצה כסף"

"איני מעוניין בכסף, אלא בדבר ששווה לי יותר מכסף"...

מהו הדבר אותו ביקש המארח?

קודם שנספר עליו, עלינו להקדים שבשונה מהנהוג במחוזותינו, שהכל שונאים את הביקורת, ואוי לו למי שיעז להשמיע באוזניו מה אינו בסדר אצלינו, בדורות עברו היה הדבר שונה. כפי שמסופר על אבי שושלת רוטשילד שאירח בביתו רבנים רבים, ותמיד היה מפציר בהם שיערכו סיור בביתו ויאמרו לו דברי ביקורת.

אחד מגדולי ישראל סיים את הסיור בבית, ואמר לרוטשילד: "ראיתי שהכל כאן נגד התורה". נבהל רוטשילד מן המילים הבוטות: "מה כל כך נורא כאן?",

"התורה אומרת" - השיב לו הרב - "וישמן ישורון ויבעט", אבל אצלך רואים 'וישמן ישורון', בלי שאתה בועט... ואם כך - הבית שלך כולו כנגד התורה"...

בעל הבית מידוענו נמנה אף הוא על אותם אנשי מעלה של פעם, שאהבו את התוכחה, והיו מוכנים לשלם עליה... לפיכך משבאה הזדמנות זו לידו, לא היסס לתבוע בפה מלא מהגאון מוילנא, שישלם לו תמורת הארוח - בביקורת כלשהי, על דבר מה שהבחין בו במשך שהותו בביתו ולדעתו עליו לשנותו.

"לא הבחנתי בדבר הדורש תיקון" השיב לו הגאון. אולם משהפציר בו הלה שוב ושוב, אמר לו: "לא ראיתי דבר שעלי להוכיח אותך עליו, אולם הבחנתי בנוהג מעניין שנהגת בו, ואשר אינו שכיח במקומינו, וחפץ אני לדעת מהו טעמו. שמת לי, שבכל בוקר, מיד לאחר נטילת ידיים, הנך מגיש לרעייתך כוס

תה למיטה, מה הסיבה לכך?"

משמע האיש את השאלה, פתח את פיו וסיפר: אנוכי בנו של רב העירייה בה נולדתי. בילדותי הבחינו כולם כי ניחנתי בכשרונות נדירים ביותר ובאהבת הלימוד, וכפי המקובל אז, גבירים רבים התחרו ביניהם מי יזכה בי לחתן. כך יצא, שעוד בהיותי בן 12 נחוגו 'תנאים' עם אחד מגדולי הגבירים בעירייה, אשר הציע נדוניה מכובדת ביותר.

זמן קצר לאחר שנערך השידוך, הגיע המחוחתן לאבי ואמר לו שאינו מעוניין שחתנו ילמד ב'חידר' רגיל עם שאר הילדים, והוא מבקש לשלם בעבור מורה פרטי שידאג לקדם אותו בהתאם לכשרונותיו המיוחדים. וכך נשכר בעבורי מלמד, ובכל יום הגעתי אל בית הגביר כדי ללמוד איתו. המחוחתן לא הסתפק בכך, ומשהבין כי בבית אבי דר הרעב באורח קבע, החליט כי חתנו לעתיד לא יאלץ להשיעב נפשו בלחם ומעט שום, אלא יאכל בשר מידי יום ושאר מיני מאכלים מזינים ובריאים. במשך כחמש שנים למדתי בביתו ואכלתי על שולחנו, ושני הצדדים היו מרוצים ביותר, אולם, אז החלו העניינים להשתבש... תחילה היתה זו רק עיסקה כושלת אחת, אולם במהרה הסתבכו כל עסקיו של הגביר, עד שהוא פשט רגל ונותר נקי מכל נכסיו. מועד החתונה הלך והתקרב בצעדי ענק, מתוך התעלמות מוחלטת מן המצב הכלכלי הדחוק, ולבסוף, בחוסר ברירה, נגש הגביר אל אבי הוודה לו כי אין לו מניין לשלם את כל התחייבויותיו הקודמות.

אבי, בניגוד לדעתי, פסק שאם אין לו כסף – לא תהיה גם חתונה... ושטר התנאים נקרע...

במצבי החדש לא הייתי רק ילד כשרוני שעתידי להיות תלמיד חכם, אלא תלמיד חכם ממש, אשר מיילא כריסו בש"ס ופוסקים, והשדכנים לא חדלו מלהציע לי הצעות מפתות, ואכן, כעבור זמן לא רב התארסתי בשעה טובה ומוצלחת עם ביתו של עשיר אחר, אשר הבטיח מחיר כפול ומכופל. החתונה היתה שמחה ומאושרת, ואני בקשתי לשבת ולשקוד על תלמודי באין מפריע. שלשה חדשים ארכה שמחתי, כשלפתע התרגשה ובאה עלי צרה נוראה – חליתי בצרעת... חותני בהייל למיטתי את טובי הרופאי, אולם ידם קצרה מלהושיע.

שכנתי כך, חולה ומויסר במשך מספר שבועות, וביום בהיר נכנס בעד הדלת חותני ומבט פניו לא בישר טובות. עוד לפני שפתח את פיו כבר הבנתי במה הוא מעוניין... ואכן לאחר שאמר שעשה ככל שביכלתו כדי להבריא אותי, ואני הודתי לו על כך, הגיע משפט המחץ: "עד מתי הנך חושב לאמלל את בתי?" – אמר האיש – "תן לה גט!"

לא היתה לי כל ברירה, נתתי גט, ונותרתי כך, ללא כסף, ללא דירה, ללא אשה. ולמעשה: בלי שום דבר מלבד... הצרעת.

לא יכלתי להתערב בין בני אדם, מושום שהמחלה מדבקת מאוד. שכנתי בבית 'הכנסת אורחים' במקום מבודד, ופעם בשבוע היו תלמידי החכמים באיזור מתאספים סביבי ושומעים מפי שיעור בגמרא על דרך המהרש"א. והנה הגיעה למקום קבוצה של מקבצי נדבות, ובראותם את השיעור שמסרתי, הציעו לי לנסוע איתם מעיירה לעיירה ולמסור שיעורים בבתי כנסת, כדי לזכות לתרומות מכובדות יותר ממה שהצלחי לקושש בעצמם, כשאת הרווחים נחלק בינינו באופן שווה.

בתחילה סרבתי, כי מה לי ולכסף, ומה אעשה בו, אך הם לחצו ובקשו רחמים, שהם בעלי משפחות וזוקקים לעזרה הזאת, וגם לי כסף מסתמא לא יזיק. קיבלתי את ההצעה, בתנאי שכשארצה לחזור הם מחוייבים להחזיר אותי הנה. וכך התחלתי מסע נדודים, כשאני מרביץ תורה ממיטת חוליי ומזכה את מקבצי הנדבות שסביבי בסכומים נאים.

לאחר שסיימתי למסור שיעור בעיירה פלוגית, ניגש אלי רב העיר והציע לי שידוך.

"אני חולה" אמרתי מיד, אולם הרב הנהן בראשו ואמר לי: "זה בסדר. גם היא חולה... גם היא מצורעת... ועדיף שתשבו שניכם יחד, במקום שכל אחד ישב לחוד..."

ההצעה התקבלה על דעתי ואף על דעתה של המשודכת, נפגשנו בינינו והחלטנו להקים ביחד את ביתנו.

זמן קצר לאחר מכן התקיימה החתונה, וכאשר נכנסנו לחדר יחוד, פרצה הכלה בבכי מר. התעניינתי לסיבת הבכי, ובתשובה גילתה לי הכלה שהיא היתה מאורסת בעבר לחתן תלמיד חכם מופלג, אולם כיון שירד אביה מנכסיו התבטל השידוך... וכעת עליה להינשא למצורע...

הסיפור היה נשמע לי מאוד מוזר, ובעדינות ניסיתי לברר מה שמה ושם הוריה, היכן התגוררה ומי היה החתן הקודם... כאשר כל הפרטים תאמו בישרתי לכלה כי אנוכי הוא אותו חתן... השמחה היתה גדולה ושנינו היינו מאושרים.

המפליא מכל הוא, ששלשה חדשים לאחר מכן, באורח נס החלמנו שנינו מן הצרעת!!!

הלא תבין – פנה המארח אל הגאון מוילנא – זכיתי לראות באופן ברור את פירוש המילים 'מה' יצא הדבר!' הקב"ה רצה שהשידוך בינינו יקום ויהיה, ולשם כך גלגל את כל האירועים באופן מופלא כל כך!

הצרעת, שאני קיבלתי, הגיעה לי ביושר, לאחר שבזייתי בת ישראל כשירה, אולם מדוע חלתה גם הכלה בצרעת? – משום שאלמלא כן לעולם לא היתה מעלה על דעתה להינשא לי!...

שנים של סבל חלפו עליה בגללי, וכי לא ראוי, אם כן, שאגיש לה בכל יום כוס תה למיטתה?!...!

האור



כוחו של היצר הרע

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכנתה (כג, ט). פירש רש"י למה נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה פרחה נשמתה ממנה ומתה.

מקור דבריו במדרש תנחומא... באותה שעה הלך השטן אצל שרה ונודמן לה כדמות יצחק כיון שראתה אותו אמרה לו בני מה עשה לך אבין, אמר לה נטלני אבי והעלני הרים, והורידני בקעות, והעלני לראש הר אחד, ובנה מזבח וסדר המערכה, והעריך את העצים ועקד אותי על גבי המזבח, ולקח את הסכין לשחטני, ואולולי שאמר לו הקב"ה "אל תשלח ידך אל הנער" כבר הייתי נשחט, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאה נשמתה, היא הוא דכתיב "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכנתה" מהיכן בא, מהר המוריה.

וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ב)... וכשבא אברהם מהר המוריה חרה אפו של סמאל" שראה שלא עלתה בידו תאות לבו לבטל קרבנו של אברהם, מה עשה: הלך ואמר לשרה אי שרה, לא שמעת מה שנעשה בעולם, אמרה לו לאן, אמר לה לקח אישך הזקן נעור יצחק והקריבו לעולה והנער בוכה ומייל שלא יכול להנצל, מיד התחילה בוכה ומיילת... ופרחה נשמתה ומתה, בא אברהם אבינו ומצאה שמתה.

מכאן רואים עד היכן כוחו של השטן - הוא יצר הרע להכשיל בני אדם, שהרי ניתן לו הרשות עד כדי הפחדת שרה אמנו והמתתה, וכל זה כדי שאברהם אבינו יחזור מן העקידה יראה את שרה מתה מול פניו, ואולי יהיה תוהה על מעשיו שעשה ויצטער על מעשה העקידה, ויפסיד את שכרו.

אמנם, אברהם אבינו לא התייחס לכל זה, והתנהג כאילו היתה מיתתה באופן טבעי - "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכנתה".

וכן הוא אצל כל אדם בכל המאורעות העוברות עליו בימי חייו, אל לו לאדם להתייחס לכל הצרות הפוקדות אותו, וח"ו ליפול מחמתם או לגרוע מעבודתו ותפלתו. ויהא ברור לו שפעולות אלו הם מיצרו הרע הרוצה להכשילו ולהפילו, ואם מוריד אפילו מעט מעבודתו משלים רצון יצרו הרע וממלא את חפצו...

מלחמת החפץ חיים עם יצור

הגאון מפוניבז' רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, נהג לספר לתלמידיו את אשר שח לו (בהיותו לומד בראדון) רבי צבי לוינסון זצ"ל, חתנו של החפץ חיים, עובדא מופלאה על אמונת הברזל של חותנו הגדול:

בתקופה שהחפץ חיים רכש לו חנות מכולת קטנה, מכספים שנפלו לו ביושעה, היתה רעיייתו מוכרת בחנות ואילו הוא ישב ולמד בבית המדרש המקומי כל היום כולו, ושם מאוחר בלילה, ופרנסתם היתה בדוחק, אך אשתו לא התלוננה על כך מעולם.

פעם, בבואו הביתה, מצא החפץ חיים את רעיייתו כשהיא מתייפחת בבכי. התברר שהאופה כבר הפסיק למכור להם לחם בהקפה, עד שישולם החוב הגדול שהצטבר, בני ביתו נאצלו איפא להסתפק באכילת תפוחי אדמה טבולים בציר דגים, ללא פרוסת לחם. העובדה הסבה כמוהן התרגשות רבה לרעיייתו הצנועה, שראתה במו עיניה את ילדיה סובלים חרפת רעב, ובוכה היא בעיקר על כך שאין לה מה לתת לח"ח לאכול פת שחרית.

ברם, החפץ חיים, הטעים רבי צבי. חזה את כל המתרחש מנקודת ראות שונה לגמרי. הוא ראה בעובדא התגרות והתנכלות היצר כלפיו, הזומם לבטלו מתורה. מיד קם ממושבו התייצב מלוא קומתו וקרא בקול רם: שטן! שטן! שטן! אתה רוצה להפריע לי מהלימוד, אותי לא תפתה! מאומה לא יועיל לך! אני אלך ואמשיך בדרכי!!

סיפר מרן הרב שך זצ"ל, לרבינו החפץ חיים זצ"ל היתה נכדה, שהתארסה ועמדה לבנות בית של תורה, רבה היתה התכונה לקראת החתונה. ולפתע חלתה הכלה ונפטרה, מובן, שהשבר היה גדול, והאבל היה רב.

אותה עת סיים החפץ חיים לחבר את אחד ממרכיבי ה"משנה ברורה", בעת שהיה הוא לבדו בחדרו שמעוהו אומר: שטן, שטן, אני יודע מהו רצונך. אני יודע ששאיפתך ומטרתך הם לבלבלני ולהעכיר את רוחי, כדי שלא אוכל להמשיך בחיבור שאר חלקי המשנה ברורה, והריני מצהיר ומוודיע ומכריז באזניך שהדבר לא יעלה בידך, דע לך שאתחזק ואתגבר ואסיים את חיבורי! סיים מרן זצ"ל: כך צריך כל אדם להתגבר על כל צרה שלא תבוא, ולא להניח לה לשבור את רוחו ולדכאו!

(אוצרות התורה)



יוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. (כה, א)

תראו רעיון נפלא, שמביא ר' מאיר שפירא מלובלין, על פסוק בסוף הפרשה - (כה, א) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה...

לאחר ששרה נפטרה, לקח אברהם אישה ושמה קטורה...

מי זאת קטורה?

אומרים חז"ל - זמרון - שהיה מזמר לעבודה זרה. יקשן - שהיה מקיש לעבודה זרה... כי הרי לר' טרפון - בני קטורה. מה אתה מתפלל?! תסתכל על הילדים!

יצא לך ילד כמו יצחק ממנה??
לא! חמישה ילדים, כולם עובדי עבודה זרה... אז מה היא עשתה?
בחוץ, היא היתה משחקת אותה רבנית, ובבית היתה כמו מכשפה.
הילדים לא מכירים אותה בחוץ, הם מכירים אותה בבית. אם בבית היא מכשפה, אז גם הילדים מכשפות ☺
אל תתפלל, איך שהיא מתנהגת בבית, כך יראו הילדים!
(ברוך שאמר)

ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת'
תחילת להודות להשי"ת על תחילת הישועה, אל תחכה לשלימותה בתחילת השתדלותו בקניית המערה כשאמרו לו 'איש ממנו לא יכלה ממך מקבור את מתך, כתוב ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת'. ואח"כ כשביקש מהם שיקראו לעפרון, נאמר שוב 'וישתחו אברהם לפני עם הארץ'. ומפרשי הפשט מבארים שסיבת ההשתחוואה היא כאות הודאה על שהסכימו לתת לו חלקת קבר. ובמדרש רבה (נוח) כתוב 'וישתחו אברהם, מכאן שמודים על בשורה טובה' אע"פ שעדיין לא הצליח לקנות עדיין את המערה, רק שמע מהם שאיש מהם לא ימנע ממנו לקבור מתו, כבר השתחוה אברהם להודות להשי"ת על 'תחילת הישועה', וכן בהמשך דברו עם עפרון, עוד פעם משתחוה ומודה להשי"ת, בכל קטע של התקדמות הישועה הנצרכת לו באותה שעה, הרי הוא מודה מודה ומודה. ולכן כתוב 'לפני עם הארץ', שלא השתחוה להם ח"ו אלא השתחוה להודות להשי"ת לפנייהם. וכן כתוב בזה"ק על יעקב אבינו כשהשתחוה לפני עשיו, היתה השכינה עומדת בינו לבין עשיו, והיה יעקב משתחוה לשכינה"ק.

וכן מצאנו בהמשך הפרשה כשאליעזר רואה את רבקה משקה גם את הגמלים, ויקד האיש וישתחו לה'. עוד לפני שדיבר עמה דבר וחצי דבר. מודה ומשתחוה על תחילת הישועה. וכן בסוף כשאמרו לו הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה'. נאמר תיכף ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה'. ופרש"י מכאן שמודים על בשורה טובה. וכתב השלה"ק בפירושו על התורה שאנו לומדים מכאן יסוד גדול איך להודות תמיד להשי"ת על כל ראשית והתקדמות של ישועה, אפילו מעט מן המעט. לא כמו הטועים שהקב"ה חייב להם ישועות, ואינם מודים על תחילת הישועה עד שתהיה ישועה שלימה, כאומרים 'אל יתהלל חוגר כמפתח' רח"ל. וכך נדמה לאדם כשקם בבוקר ומצפה שהשי"ת יתן לו יום מוצלח בגשמיות וברוחניות, רק אם היום עבר בתכלית השלימות כרצונו בכל העיניים, 'מגיע' לו להקב"ה 'יישר כח' לפני ק"ש שעל המיטה, אך אם לא היה בתכלית השלימות כרצונו, אף שהקב"ה נתן לו מליאדים חסדים, אך כיון שהכל לא הצליח כרצונו, אינו רואה ענין להודות להשי"ת. כך דרך הטועים. אך אברהם אבינו מלמד אותנו להודות להשי"ת על כל משהו שגורם לנו ישועה, על חלק קטן של הצלחה הוא כבר משתחוה ומודה להשי"ת.

ויובן יותר ע"פ מש"כ במדרשי חז"ל, הודפס בליקוט 'אוצר המדרשים' עמוד 394. מעשה באדם אחד שהיה הולך בסחורה, וראה אכסנאי אמר לו רצונך שאבא עמך, אמר לו, בא עמי, אדרבה יהיה לי חברותא בדרך, כשהלכו בדרך, מצאו איש עיוור בשני עיניו שהיה יושב במקום סמוך לעיר, ונתן לו האיש סלע לצדקה, ואמר להאכסנאי שנתלוה עמו, תן לו גם אתה מטבע לצדקה, השיב לו האכסנאי אני איני נותן לו מטבע, שאיני מכירו. אתה מכירו נתת לו, יפה עשית, אך אני איני מכירו. אמר לו האיש, הבחירה בידיך, אם אין רצונך לתת לו, אל תתן. כשהמשיכו בדרכם, פגעו במלאך המות אמר להם 'להיכן אתם הולכים', אמרו לו 'לסחורה', נגלה להם מלאך המות ואמר להם מי הוא, והסתכל על הראשון ואמר לו 'אתה נפדה ממות', והלך לפניך צדקה, כיון שעשית צדקה עם העני הסומא, תחיה עוד חמשים שנה, ואתה השני הגיע זמנך למיתה, שלא עשית צדקה. אמר לו האכסנאי, אם כן ארוץ תיכף ואתן מטבע לאותו עני, אמר לו המלאך, שוטה שכמותך כבר נמסרת לידך, מה שעשית עשית, מכאן ואילך אינו כלום]כמ"ש חז"ל שרגלי האדם מוליכות אותו, לאותו המקום ששם הוא נתבע להעניש, שם רגליו מוליכות] אמר האכסנאי למלאך המות, 'אם כן אני מקבל עלי את הדין, אבל המתן לי עד שאספר בשבחו של מקום על מה שעשית עמי כל ימי חיי', שם ברגעיים אחרונים נתעורר שהוא רוצה להודות להשי"ת על כל החסדים שעשה עמו כל ימי חייו. אמר לו מלאך המות, מאחר שאתה מבקש לספר בשבחו של מקום, יוסיפו שנותיך ותחיה, גם עליך נאמר והלך לפניך צדקה'.

נמצאנו למדים לימוד לכל ימי חייו, גם יהודי צעיר שרוצים לקחת אותו באמצע החיים, כשזוכר להודות להשי"ת על כל מה שכן נתנו לו, הרי הוא כנותן צדקה כביכול כלפי מעלה, והלך לפניו צדקתו וחי ימים ארוכים נוספים. וכמו שפירשו רבקה"ק על לאה אמנו ע"ה 'ותאמר הפעם אודה את ה' ותעמוד מלדתי, כיון שכביכול 'זכרה' להודות רק בבנה הרביעי שהוא יותר מחלקה, עמדה מלדת. שהיה לה להודות על כל חלק וחלק של הטבה. וכן תקנו חז"ל להנכנס לדרך, מברך בכניסתו וביציאתו, כל גבול וגבול שהוא עובר צריך להודות להשי"ת, גם שעדיין לא עבר את כל הגבולות. זאת למדנו

אומר רש"י - קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא נדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.
לכאורה, שני הפירושים שמביא רש"י, יפים מאוד... אבל תפתחו מדרש שאומר - קטורה, שהיתה מקטרת לעבודה זרה.
הראיה - משבוע שעבר ותלך ותתע במדבר בבאר שבע... אומר רש"י - שחזרה לגילולי בית אביה.

אומר המדרש אגדה - העמידה אבן והשתחוה לה.
נשאלת השאלה - איך יכל להיות דבר כזה, פירוש אחד במדרש אומר, שנאים מעשיה כקטורת, והפירוש השני אומר, שהיא עבדה עבודה זרה?
אני יביא לכם גמרא, שהיא פלא מופלא... לא מובנת בכלל:

אומרת הגמרא (מסכת זבחים טב, ב) - בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון פתח ואמר {בראשית כה-א} ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני האחיניים חשוב, יכל להיות הדוד שלהם לא מרגיש טוב כתיב קרי עליהם בני קטורה... אמר להם תשובה - בני קטורה... מה זה, מי נגד מי?! הוא לא יודע שכתוב בני קטורה!?

באים אחיניים ומעירים לו - דוד, לא כתוב יוחני, כתוב קטורה!
אמר להם - אני יודע קרי עליהם בני קטורה... תסתכלו על הילדים... מה זה?

בא ר' מאיר שפירא, ואומר יסוד נפלא - היה קשה לר' טרפון השאלה שאנחנו שואלים. איך יכל להיות שבמקום אחד במדרש כתוב, שהיתה עובדת עבודה זרה, ובמקום שני כתוב, שנאים מעשיה כקטורת??
הרגיע אותם ואמר להם - לא לדאוג רבותי, היה דבר כזה... היתה אישה שקראו לה יוחני.
מי זאת יוחני?

מספרת הגמרא (מסכת סוטה כב, א) סיפור על אישה, שקראו לה יוחני בת רטיבי. תשמעו סיפור:

היתה אישה יוחני בת רטיבי, שלאישה הזאת, היתה מומחיות לעשות כשפים. מה היתה המומחיות שלה?
שמישהי היתה צריכה ללדת, היא ידעה לעשות כישוף, ולעקב לה את הלידה. מי שהיה בא אליה הביתה, לא היה יודע שהיא מכשפת. למה?
היה שם שולחן, היה שם תהילים, היה שופר, היה נרות, וגם ערימה שם כסף... הכל היה מסודר, כמו בבא מקובל רגיל ☺

כל מי שהיה ניכנס היה בטוח שזאת הרבנית מרת יוחני... מה היתה עושה "הרבנית יוחני"?
מספרת הגמרא סיפור - כל מי שהיה ניכנס אליה, ידעה שאשתו צריכה ללדת... היתה עושה את הכישוף, ונועלת את העובר, מבלי יכולת לצאת... בכל בתי החולים, היתה תולה פתקים "ללידה קלה - הרבנית יוחני... טל'...."

היו מגיעים אליה, מוסרים את השם... היתה מבטיחה להם "רבנותי, 10 דקות, תהיה לידה"... שימו פה רק כמה גרושים לצדקה... 10 פעמים חי, או פעם אחת "מת"... ☺ וכך היה....
היו אנשים נכנסים... תורמים... היא היתה נכנסת לחדר השני, משחררת את הכישוף, והיו יולדים!
השם שלה הלך והתפשט... "תשמע, הרבנית יוחני... משהו פלאי... 5 דקות ואשתך בחוץ!"

יוצא, שכלפי חוץ, האישה היתה רבנית, אבל בבית שלה, היא היתה מכשפה...
רש"י מספר שם, איך עלו עליה שהיא רמאית... עיינו בגמרא.
הבאתי לכם את פירוש רש"י - כגון יוחני בת רטיבי. אלמנה מכשפה היתה וכשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפות ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפלתי והולכת וסותרת כשפיה והולד יוצא פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

אומרת הגמרא - באו אחיניים של ר' טרפון, ואמר להם ר' טרפון - ויקח אברהם ויקח אשה ושמה יוחני... אמרו לו - קטורה... אמר להם - בני קטורה. מה כתוב כאן בגמרא?

אומר ר' מאיר שפירא - איך יכל להיות שבמקום אחד במדרש, מעשיה נאים כקטורת, ובמקום אחר, שהיתה מקטרת לעבודה זרה... אמר עליה ר' טרפון - ושמה יוחני, כלומר אמר להם - לא להיבהל, כבר היו נשים כאלה, שבחוץ היו נראות כמו רבניות, ובבית היו מכשפות. מה אתם מתפלאים? זה לא מסתדר לכם!?

מעשיה נאים כקטורת בחוץ, ובבית כמו מכשפה!
אמרו לו אחיניים שלו - הרי כתוב בתורה, ששמה היה קטורה?
קרי עליהם בני קטורה... תסתכלו בבקשה, מה כתוב בפסוק הבא - {ב} ותלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מדן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח.
מה חז"ל אומרים על השמות האלה?

וזהו ענין ג' רגלים שהכל מחובר לעבודת השדה, לא רק בחג האסיף, חג הקציר, אלא גם בחג האביב, אע"פ שבתחילה כשאדם זורע אינו יודע כלל מה יעלה בתבואתו, הרי הוא מודה ומשבח להשי"ת על תחילת הישועה. כשיבא זמן הקציר ישכח יודעה להשי"ת, וכ"ש כשיבא זמן האסיף. בכל חלק מהישועה או באים להודות ולהשתחווה להשי"ת. וכמ"ש בעל התניא על התפילה 'פני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לבא להשתחווה לפניך, שאין לנו את הזכות להתבטל להשי"ת בביטול גמור להודות בזמן האסיף ובזמן הקציר, ולא עוד אלא גם בזמן האביב. להודות על תחילת הישועה. וכתב הרמב"ן שזהו תכלית יצירת האדם בעולם, שיכיר האדם בבוראו ית' ויודה לאלקיו, נקל לו לאדם להודות בגמרי הישועה, היא יגיעת ההודאה היא גם כשעדיין אין רואים את שלימות הישועה. לא רק להודות להשי"ת אחר שיבא הישועה מן הכח אל הפועל, אלא על עצם זה שהשדכן מתקשר, הרי הרבה אנשים מחכים שהשדכן יתקשר ואין קול ואין עונה. לא רק בין אדם למקום כן, אלא גם בין אדם לחבירו, יש להודות לבני הבית על כל מה שהשתדלו לעזור ולסייע, להכיר טובה על כל פרט ופרט, גם לפני שהכל מסודר פרפקט, וגם אם בכלל לא.

וזהו ענין ג' רגלים שהכל מחובר לעבודת השדה, לא רק בחג האסיף, חג הקציר, אלא גם בחג האביב, אע"פ שבתחילה כשאדם זורע אינו יודע כלל מה יעלה בתבואתו, הרי הוא מודה ומשבח להשי"ת על תחילת הישועה. כשיבא זמן הקציר ישכח יודעה להשי"ת, וכ"ש כשיבא זמן האסיף. בכל חלק מהישועה או באים להודות ולהשתחווה להשי"ת. וכמ"ש בעל התניא על התפילה 'פני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לבא להשתחווה לפניך, שאין לנו את הזכות להתבטל להשי"ת בביטול גמור להודות בזמן האסיף ובזמן הקציר, ולא עוד אלא גם בזמן האביב. להודות על תחילת הישועה. וכתב הרמב"ן שזהו תכלית יצירת האדם בעולם, שיכיר האדם בבוראו ית' ויודה לאלקיו, נקל לו לאדם להודות בגמרי הישועה, היא יגיעת ההודאה היא גם כשעדיין אין רואים את שלימות הישועה. לא רק להודות להשי"ת אחר שיבא הישועה מן הכח אל הפועל, אלא על עצם זה שהשדכן מתקשר, הרי הרבה אנשים מחכים שהשדכן יתקשר ואין קול ואין עונה. לא רק בין אדם למקום כן, אלא גם בין אדם לחבירו, יש להודות לבני הבית על כל מה שהשתדלו לעזור ולסייע, להכיר טובה על כל פרט ופרט, גם לפני שהכל מסודר פרפקט, וגם אם בכלל לא.

”מה יצא הדבר” (כד, נ)

הנה הגענו למסקנה שהוא שקדן. שמא תברר איך הוא מתנהג כאשר הוא מסיים לימודו בשעה מאוחרת בלילה, כאשר חביריו כבר ישנים מקודם, האם הוא מוריד את נעליו טרם בואו ומחויקם בידיו כדי שלא יתעוררו, או שהוא נכנס בקול רעש גדול בשעה זו ובבוקר, האם הוא מסדר את מיטתו או שהוא משאיר את חדרו מפוזר מתחילת הזמן ועד סופו. אני חושב, אמר ר' שמואל, שהדברים הללו מאד צריכים לעניין את ביתך. כי אם המפונק הזה - שלא חושב על סביבתו - יבוא בצהריים מהכולל הביתה, והיא הרי כבר מהבוקר עבדה להכין לכבודו ארוחת צהרים, והוא מגיע, ומתיישב לאכול, והאוכל לא יהיה בדיוק כמו שהוא חשב ומה שהוא רצה, ואז יעוות את פניו באי שביעות רצון בולטת - האם תתנחם בתך במחשבה על מה שאמר לה אביה לפני שעשו את התנאים, שהוא היה אצל הרב רוזובסקי, ור' שמואל אמר לו שבשעה שלמדו בישיבה בבא בתרא, והגיעו לפרק "לא יחפור" לסוגיא ד'חרדל ודבורים' ו'הרחקת נזיקין', ושם יש בסוגיא 'קצות החושן' חמור מאד, ויש שיטה של רעק"א ויש שיטה של ה"אבי עזרי" - "קונטרס הרחקת נזיקין", והרי יש כאן שלש שיטות, ומלבד זאת יש בזה "הבנה" של ר' אלחנן ו"קנייטש" של ר' ברוך בער... ונדמה לי - כך אמר אז ר' שמואל - 'שהבחור היחיד שחדר לעומק הדברים והבין את כל חילוקי השיטות וההסברים בזה, וכל הקנייטשין והדקויות שבסוגיא, היה הבחור הזה'... ואם כך - ממשכה היא מחשבתה - 'כונן שהוא מתנהג בגסות ואין לו שום יחס אנושי, הוא יכול לבעוט במיטיב לו כאשר משהו לא מוצא חן בעיניו, אך בכל זאת אני מאד מכבדת אותו, כי הרי הוא מבין את כל החילוקי שיטות, ראשונים ואחרונים בסוגיא זו של הרחקת נזיקין'... עד כאן דבריו של ר' שמואל, דברים אמיתיים ונוקבים בתביעה לתיקון המידות. וזה לעומת זה יסופר כאן:

ביום אחד אמר מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל שיעור כללי בישיבת מיר, והיה שם בדיוק אורח מאמריקה, מאלו שעוד היו במיר, ובא לירושלים לבקור בישיבה, ושמע את שיעורו של חבירו מימי הבחרות, 'חיים סטוצ'יר'. אחרי תפילת מנחה, לקח אותו ר' חיים לביתו. מיד בבואם לבית בישר ר' חיים לרבנית ואמר, 'חנה מרים, ב"ה יש לנו היום אורח לארוחת צהריים'. הם התיישבו לאכול, והרבנית הגישה מנות מרק, לר' חיים ולאורח. ר' חיים מתחיל לאכול, וכזהגלו אוכל במהירות. כשגומר, מבקש ר' חיים, 'רעבעצן, נאך איינס' - עוד מנה. ועד שהאורח מסתדר עם המנה הראשונה, ר' חיים גומר כבר את המנה השניה ומבקש עוד אחד... ואחר כך אומר לה שוב, 'זה מאד טעים, אפשר אולי לקבל עוד מנה'... ויהי המראית לפלא בעיני האורח, עד שלא עצר ברוחו, ושאל את ר' חיים: 'היי אנו מכירים עוד מצעירותינו, אני רוצה לשאול אותך, האם כך ראוי לאדם רם המעלה, מרביץ תורה מפורסם כמותך, לנהוג - עוד מנה ועוד מנה'... אמר לו ר' חיים: 'בא ואסביר לך. אתה צריך להבין, שהמרק שהיא עושה - אלו הם ה'שיעורים כלליים' שלה. כשאני מכין שיעור, ואני אומר את השיעור, ובא אח"כ מישהו ואומר, 'השיעור היה כל כך טוב, אולי הראש ישיבה יכול לחזור על השיעור עוד פעם...' - באיזה שמחה אני מתמלא בליבי. ואם עוד אחד בא ואומר לי כך, ודאי ודאי שזה מוסיף לי עוד שמחה, וכן לעולם. והיא, הבה ונתבונן, מה השיעור שהיא מכינה, ואיך היא מכינה. את המנה מרק הזו היא הכינה בקלות? מהבוקר היא טורחת להכין. תחילה הלכה לקנות את היקרות, להביאם ולקלפם. אחר כך, הרי לפעמים קורה שאין גז, וקשה להשיג בכל השכונה, וצריך לטלפן להזמין דחוף, ועוד כמה וכמה טירחות היא טרחה עד שזכתה לראות את המרק מוכן... וזה השיעור שלה, עם כל הטירחה שמסביב... כאשר אני אומר לה 'עוד פעם לחזור על השיעור' ו'עוד פעם לחזור על השיעור' - המלכתי אותה ב'נחת רוח' עצומה! ולכן הוא היה ר' חיים שמואלביץ'. ללמדך - צריך להיות בן אדם... ולפעמים אחת צ' כשהולכים ללמוד לא מבינים את התוס', ואינו מצליח בלימודו. למה?

היה אחד בירושלים שהיתה לו בת מאד מבוגרת, לא זו שום דבר, לא בא שום שידוך. אמר לו דודי ר' וולוול צ'צ'יק זצוק"ל - 'בא, תלך לבריסקער רב ותדבר אתו'. השיב לו היהודי, שאינו יכול כי הוא במצב של 'דכאון'... ועד כדי כך הוא בדכאון, שגם ללכת לבריסקער רב הוא לא יכול... אדם לא צריך אף פעם להיות בדכאון, ובפרט שיש לו גמרא ללמוד, אבל כך הוא אמר. אמר לו ר' וולוול צ'צ'יק, 'דריי נישט די קאפ'... - אל תבלבל בראש. לקח אותו הוא בעצמו לבריסקער רב, וכאשר נכנס אל הבריסקער רב בקושי הצליח להציע לפניו את הבעיה שלו, ואז הבריסקער רב אמר לו את המשפט הזה: 'אז עס וועט קומען די ריכטיגע צייט, וועט עד דורך ברעכן אייזענע טויערעס'... אל תדאג, עדיין לא הגיע הרגע... כשיגיע הרגע המתאים, אזי הקב"ה יבקע 'איזענע טויערעס' - שערי ברזל. ולא רק שערי ברזל הוא יפתח, אפילו חומות של ברזל הוא יפתח... וזה מה שדוד המלך אומר, 'ההופכי הצור'... הדברים האלו אינם דברים של "צפצוף" בטחון... החזו"א כתוב, הוא "מצפצף בטחון". זה ביטוי בחזו"א על אחד שמדבר בענייני בטחון בלי שהוא בוטח באמת. אבל הדברים האלו אינם דברים של "מצפצף בטחון", אלא ככה זה, זו המציאות... וזהי מציאות החיים... הבריסקער רב אמר שיותר מכל מה שספרי המוסר מלמדים על בטחון, החיים מלמדים את הבן אדם בטחון - בבן אדם שמתבונן מדובר. בן אדם שמתבונן, אזי החיים בעצמם מלמדים אותו 'בטחון'... היה כאן מרן המשגיח, רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, והוא אמר, שהרי לבסוף, בדרך כלל כל העניינים מסתדרים... כך זה בדרך כלל, מיעוטא דמיעוטא שלא, אבל בדרך כלל מסתדר. וא"כ, הוא שאל, מה ההבדל בין ה'בעל בטחון' לזה שאינו 'בעל בטחון'? - הרי זה שאינו בעל בטחון, גם מסתדרים לו ענייניו, א"כ מה בכל זאת ההבדל ביניהם? והשיב: ההבדל ביניהם זה הדאגות... הגמרא אומרת, 'תורתו של דואג מן השפה ולחוץ'. בגמרא זה כתוב על דואג האדומי, אבל בספרים משתמשים בזה למליצה. 'תורתו של דואג', מן השפה ולחוץ... מי שתמיד דואג, התורה שלו היא מן השפה ולחוץ, אין לו ריכוז בשום דבר... אבל הבוטח בה' יודע, כי - 'ההופכי הצור אגם מים'... איש צדיק היה, איש פלאים, רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל. בא אליו יהודי אחד מירושלים ואמר שהוא מבקש לדבר אתו כמה דקות, כי הנה יש לו בת שהגיעה לפרקה, ומציעים לה שידוך בחור מיישיבת פוניבז', והוא חפץ להתעניין על הבחור. והתחיל לשאול את ראש הישיבה מספר שאלות, ונשים לב לשאלותיו: הוא צריך לדעת כמה שעות ביום הבחור לומד, איך שמירת הזמן שלו ואיך שמירת הסדרים, ואם הוא מגיע לתפילות בישיבה, ואיך ההשתתפות שלו בשיעורים, ואם הוא שואל כענין, ואם הוא מבין מה שעונים לו... וכו' וכו'. אחר שקיבל תשובות המניחות את דעתו, הודה לראש הישיבה שהקדיש לו מזמנו ועמד ללכת לדרכו.

שינוי אם עשה עם אשתו שרה או עם יהודי אחר, הכל אחד. גם אם יגמול חסד תחילה עם בנו כדין השו"ע, הרי הוא עושה כן משום שזהו דין השו"ע ולא מצד קרבה עצמית שלו.

‘אוהב ישראל’ אמייתי

מסופר על הרה"ק רבי דוד'ל לעלובר ז"ע שאמר ‘איך אתם מכנים אותי שאני אוהב ישראל, כל זמן שהצעזר של בני קוואב לו יותר משל יהודי אחר...’ וכן נכתב על ציונו הק' ‘פה נטמן אוהבן של ישראל’ כיון שנצטער על שאינו מצטער על צער בנו יותר מצער יהודי אחר, הרי שהוא אוהב ישראל אמייתי.

כך מעיד הקב"ה על אאע"ה אם אתה יכול להתרומם מנטיות עצמיות ולקבור את שרה רק משום גמילות חסד, ועתה זכה לתפוס באומנותו של הקב"ה. ובזה מפרש השם משמואל דברי המדרש ‘ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה, מהיכן בא, מהר המוריה בא’, ויש להבין מה שאלה היא זאת ‘מהיכן בא’. אלא שהקב"ה מסתכל במחו ולבו של אאע"ה ואינו מוצא שם את השייכות הגשמית שיש בין איש לאשתו כשמתה, הוא רואה את אאע"ה גומל חסד בלי שום מחשבה שהיא אשתו, רק עושה חסד עם נפש מישראל, ‘מהיכן בא’ האיך הגיע למדרגת כאלה, ‘מהר המוריה בא’ הוא בא עכשיו ממעשה העקדה שהוא היה מוכן לוותר על בן שנולד לו בהיותו בן מאה שנה, ולא ביקש כלל להנצל מזה, ממילא כבר התרומם מכל הנגיעות האנושיות, והפשיט עצמו מכל עניני עצמיות, עיי"ז זכה לקיים מצוות הקבורה ממש כאומנותו של הקב"ה, ואמר לו ‘בא לבוש לבושי, ואברהם זקן בא בימים’.

לכל הפחות אל תצטער על שלא נתפרסמו מעשיך הטובים

הגם שאין לנו שייכות לכל זה, אך לכל הפחות אם עשינו איזה חסד ולא נתפרסם מעשה החסד כ"כ בעולם, לא נצטער צער גדול, גם כשאין אחד שמכיר בחסד שעשינו, נשמח ונעלוז על קצת חסד נקי שזכינו לעשות. כמו קבורת שרה שזהו מעשה חסד שאף אחד לא מכיר לו טובה על כך, זהו חסד אמייתי יותר מכל האורחים שהאכיל והשקה, ששם הבינו שזהו מעשה חסד והודו לו על כך.

כמו כל אשת חיל עקרת בית שאינה מנהלת שום מוסד ליתומים, אלא מגדלת את עשרת בניה בוקר וערב, לבשל ולאפות להם, ולנקות אותם, ולכבס בגדיהם ולגהצם, ולסדר שיהיה הכל על מקומו בשלום, ואין מי שיכיר בכל מעשיה, אפי' בעלה שזוכח לומר לה תודה, באלו החסדים הם תופסים אומנותו של הקב"ה, ועליהם כתוב ‘רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד’.

עיי"ז מעשה אמייתי אחד שלא נתכבד בעוה"ז מתעלים כל מעשיי

וכדקא משתעי ר' שלמה לורנץ שפעם אחת ראה את הגרא"מ שך יושב ובוכה לעת זקנותו על שאין לו עם מה לעלות למעלה, אמר לו ר' שלמה, הרי הייתם ראש ושיביה כל השנים, וחברתם ספרי אביעזרי, נענה הרב שך במרייות ואמר ‘דאס איז א אויסגעקאקטע קארטע’ – אלו הם ככרטיסיה מנוקבת, כיון שכבר נתכבד כבוד גדול בהאי עלמא, שוב אינו יודע אם יהיה לו מזה משהו בעלמא דאתי.

וכ"כ הרמב"ם על המשנה רבי חנינה בן עקשיה וכו' היות שצריכים לבא למעלה עם מעשים טובים אמייתים, לא מה שזכינו להכרת הטוב ששבחו אותנו בזה העולם, רבי חנינא בן תרדיון הקהיל קהילות ברבים ושאל מה אני לחיי עולם הבא, אמר לו, כלום מעשה בא לידך, כי מה שהיה מקהיל קהילות כולם יודעים ומכירים בטובתו, אך כשאמר לו שהיה לו מעשה עם מעות פורים שנתחלפו ועשה חסד באופן שלא ידע ממנו איש, ועיי"ז הבטיח לו שהוא בן עולם הבא. מספיק מצוה אחת כזאת שעשה לשם שמים טהרה, כדי לזכות את האדם להיות בן עולם הבא על כל מעשי, וזהו לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שיזכה באחד מהם לעשותו לשם שמים מבלי שיכבדוהו כאן בהאי עלמא. ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

(הגרמ"י רייזמן ג' חיי שרה תשע"ז)

בדרך הדרוש

לא מלכה אסתר קע"ה שנים כנגד שנותיו של אברהם אלוק תירא לרבות ת"ח, ואברהם עבר בזה שעשה אנגריא בת"ח, א"כ לא יוכל לומר שתמלוך שרה על מדינות כנגד שנותיו של אברהם לז"א ר"ע מה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות, כנגד שנותיה של שרה, דבלא ר"ע לא יוכל לומר הטעם הזה דקשה מדוע כנגד שנותיה של שרה ולא של אברהם אבל ר"ע דדורש את ד' לרבות ת"ח לשיטתו אתי שפיר ודוק.

ובזה יתרוץ נמי מדרש ילקוט שפיר ודוק, ‘ויהו חיי שרה וכו' הה"ד יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיו’, ותמוה, אבל לפי דרכינו אתי שפיר דהא אמרין לעיל מפני שלא היו שנותיו של אברהם שלמים לכך לא מלכה אסתר כנגד.

ואתי שפיר ויהו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכנגדה מלכה אסתר קצ"ז שנים קשה להמדרש למה חטאה אסתר בת"ח, ולקח מהם מס, אבל ברשה פי' רש"י בת ק' כבת כ' לחטא היינו שלא חטאה כלל. והשתא אתי שפיר, ר"ע הי' דורש את ד' אלוק תירא לרבות ת"ח, ואברהם עבר בזה שעשה אנגריא בת"ח, א"כ לא יוכל לומר שתמלוך שרה על מדינות כנגד שנותיו של אברהם לז"א ר"ע מה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות, כנגד שנותיה של שרה, דבלא ר"ע לא יוכל לומר הטעם הזה דקשה מדוע כנגד שנותיה של שרה ולא של אברהם אבל ר"ע דדורש את ד' לרבות ת"ח לשיטתו אתי שפיר ודוק. ויהו חיי שרה וכו' הה"ד יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיו’, ותמוה, אבל לפי דרכינו אתי שפיר דהא אמרין לעיל מפני שלא היו שנותיו של אברהם שלמים לכך לא מלכה אסתר כנגד.

ויהו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וגו' (כג, א)

במדרש, ר"ע הי' יושב ודורש והי' הציבור מתנמנם ביקש לעוררם אמר מפני מה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות מפני שהיתה בתה של שרה שחיתה קצ"ו שנים.

וקשה למה דוקא ר"ע הי' דורש, ולתרוץ נקדים גמרי' דפסחים (דף כ"ג) שמעון העמסוני הי' דורש כל אתני שבתורה כיון שהגיע לאת ד' אלוק תירא לרבות ת"ח. ואתא ר"ע ודרש את ד' אלוק תירא לרבות ת"ח. ואתא במפרשים למה זכתה אסתר למלוך על קצ"ו מדינות וא"ת משום שבאתה משרה שחיתה קצ"ו שנים, למה לא מלכה על קע"ה מדינות כנגד שנותיו של אברהם,

ותרצו משום דאברהם הי' חוטא ואיתא כמפ' מה היה חטאו של אברהם, שעשה אנגריא בת"ח, ולקח מהם מס, אבל ברשה פי' רש"י בת ק' כבת כ' לחטא היינו שלא